

EESTI MUUSIKA- JA TEATRIAKADEEMIA JA
TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Muusikapedagoogika ühisõppekava

Kristel Kutser

**EESTI TORUPILLI ÕPETAMISEL KASUTATAVAD
METOODIKAD ALGAJATELE**

Magistritöö

Juhendaja: MA Juhan Suits / lektor

Kaitsmisele lubatud .....

Viljandi 2014

ABSTRAKT

Eesti puudub eesti torupilli õppematerjal, mistõttu on käesolev uurimistöo aluseks antud õppematerjali loomisele. Uurimistöo eesmärgiks on eesti torupilli õpetajate ja nende õpetamismetoodikate kaardistamine. Milliseid õpetamismetoodikaid kasutavad eesti torupilli õpetajad? Kas eesti torupilli õpetamismetoodikaid on mitmeid ning kas nendel on sarnasusi ja erinevusi? Milliseid sarnasusi ja erinevusi leidub teiste riikide torupilli õpetamismetoodikates võrreldes eesti torupilli õpetamismetoodikatega? Töö koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis kirjutan metoodika ja meetodi mõistetest, pärimusmuusikast, pärimuslikust pillimängust, torupilli ajaloolisest sünnist ja torupilli ajaloost Eestis. Toon välja andmed torupilli õppimisvõimalustest Eestis ja osades Euroopa riikides. Analüüsin võõrkeelsete torupilliõpikute õppepeatükke. Teises peatükis kirjeldatakse uurimistöo metoodikat ja käiku. Sihtrühmaks kujunes seitse Eesti haridusasutustes töötavat või töötanud eesti torupilli õpetajat, kellega viidi läbi intervjuud. Kolmandas peatükis toon välja intervjuude tulemused ning võrdleva analüüsi eesti torupilli õpetamismetoodikatest. Õpetajad on väga loomingulised ning mõtlevad harjutusi ise välja. Nende õpetamismetoodikad kanduvad edasi mittekirjalikul teel. Seetõttu on näha põlvkonniti sarnaseid ja erinevaid õpetamismetoodikaid. Sarnased on surve ja tooni hoiu ning sõrmetehnika harjutused. Erinevus tuleb välja tooni hoidmise põhimõttes, kus vanem põlvkond õpetab tooni hoidma burdooniga ja noorem põlvkond ilma. Neljandas peatükis võrdlen eesti torupilli õpetamismetoodikaid Iiri ja Šoti torupilliõpikute metoodiliste peatükkidega. Sarnasused on rohkem kehahoiu kasutamises, burdoonide häälestamises, harjutamise põhimõtetes ning lihtsamate lugudega alustamise eelistes. Erinevused on sõrmede asetuses sõrmilisele, sõrmilise skaalas ja noodieraldamise harjutustes. Torupilli õpetamismetoodikaid tuleks põhjalikumalt edasi uurida algharjutuste kohapealt ning sellest koostada eesti torupilli õppematerjal, mida saaksid kasutada nii õpetajad, õpilased kui ka huvilised torupillimängijad.

Võtmesõnad: torupill, pärimusmuusika, õpetamismetoodika, õpetaja, õppematerjal, harjutused

ABSTRACT

Title of current Master thesis is „Methodology of teaching Estonian bagpipe for beginners“. There is no Estonian bagpipe textbook in Estonia and this research is base to create such textbook. Purpose with this research is to map Estonian bagpipe teachers and their teaching methodologies. Which teaching methodologies do Estonian teachers use? Are there many methodologies in Estonian bagpipe teaching and are there similarities and differences? What kind of similarities and differences do we find from teaching methodologies of other countries compared to Estonian teaching methodologies? The thesis consists of four chapters. In the first chapter I describe a concept of methodology and method, I give overview of traditional music, traditional instrument playing, historical birth of bagpipe and bagpipe history in Estonia. I bring out data of learning possibilities of bagpipe in Estonia and some European countries. I analyse chapters form foreign bagpipe textbooks. In the second chapter I introduce research methodology and course. Target group consists of seven bagpipe teachers who are working or have worked in Estonian educational institution. They all were being interviewed. In the third chapter wich is empirical I bring out results of interviews and comparing analysis of Estonian bagpipe teaching methodologies. Teachers are creative and they work out exercises by themselves. Their methologies carrie on verbally. There are differencies in teaching methodologies between older and younger generations. Pressure, exercises of tone holding and finger techniques are similar. Difference is in tone holding principle where older generation teaches to hold tone with burdon and younger generation without it. In the fourth chapter I compare Estonian bagpipe teaching methodologies with Irish and Scottish bagpipe methodologies from textbooks. Similarities are in body holding, tuning of burdones and principes of exercising and advantages of starting with simple tunes. Differences are in placing fingers on chanter, scale of chanter and note emitting exercises. Bagpipe teaching methodologies of beginners exercises should be thoroughly researched and should be composed Estonian bagpipe textbook which can be used by teachers, stundents and other who are interested in learning bagpipe.

Keywords: bagpipe, traditional music, teaching methodology, teacher, textbook, exercises

SISUKORD

SISUKORD	4
SISSEJUHATUS	6
1. UURIMISTÖÖ TEOREETILISED ALUSED	8
1.1. Meetodika ja meetodi mõistete seletus	8
1.2. Pärimusmuusika ja pärimuslik pillimäng	9
1.2.1. Pärimusmuusika ja rahvamuusika mõiste	9
1.2.2. Rahvapill	11
1.2.3. Pillimängu traditsioon	12
1.3. Torupilli ajalooline sünd	14
1.4. Torupilli ajalugu Eestis ja taassünd	15
1.5. Torupilli õppimise võimalused Eestis ja Euroopas	17
1.6. Võõrkeelsed torupilli õppematerjalid	21
1.7. Uurimistöe eesmärgid	25
2. UURIMISMETOODIKA	26
2.1. Uuritavad	26
2.2. Andmete kogumise meetod	27
2.3. Andmeanalüüs	28
3. INTERVJUUDE TULEMUSED	31
3.1. Korralduslik taust	31
3.1.1. Lapsed või täiskasvanud	31
3.1.2. Individuaaltund või grupitund	32
3.1.3. Eelnev muusikaline taust	32
3.1.4. Õpetajate soovitusel	32

3.2. Torupilli õpetamise meetodikad.....	33
3.2.1. Esimesed tunnid.....	33
3.2.2. Hingamine ja harjutused.....	34
3.2.3. Puhumine ja harjutused	35
3.2.4. Tooni ja surve harjutused	37
3.2.5. Sõrmetehnika harjutused	39
3.3. Pillihoid ja kehahoid.....	41
3.3.1. Õhukoti asetus	41
3.3.2. Sõrmilise asend.....	41
3.3.3. Sõrmede asetamine sõrmilisele	42
3.3.4. Burdoonide asetus	43
3.3.5. Kehahoid.....	43
3.4. Õppematerjalid ja repertuaar	44
3.5. Torupilli häälestamine ja hooldamine	46
4. EESTI TORUPILLI ÕPETAMISMETOODIKATE JA VÄLISMAISTE ÕPETAMISMETOODIKATE VÕRDLUS.....	49
JÄRELDUSED.....	53
KOKKUVÕTE.....	56
KASUTATUD KIRJANDUS	58

SISSEJUHATUS

Lindsay Davidson on kirjutanud oma e-raamatus, et tänapäeval on välja antud väga palju õpikuid ja õppematerjale klaveri või viiuli kohta aga torupilli õpikuid on väga vähe ning neistki suurem osa on jäänud liiga vanaks, et torupilli edasiarenemisega kaasas käia (Davidson, 2011). Käesolevat uurimistööd on vaja teha seetõttu, et Eestis puudub hetkel kogutud teadmiste kogum eesti torupilli õpetamismetoodikatest, mida saaksid kasutada torupilli õpetajad ja õppijad, et lihtsustada oma õppetööd. Antud uurimistöö käigus kavatsen eesti torupilli õppematerjali koostamisega algust teha.

Uurimistöö eesmärgiks on eesti torupilli õpetajate ja nende õpetamismetoodikate kaardistamine. Milliseid õpetamismetoodikaid kasutavad eesti torupilli õpetajad? Kas eesti torupilli õpetamismetoodikaid on mitmeid ning kas nendel on sarnasusi ja erinevusi? Milliseid sarnasusi ja erinevusi leidub teiste riikide torupilli õpetamismeetodites võrreldes eesti torupilli õpetamismeetoditega (tuginedes võõrkeelsetele torupilliõpikutele)?

Sarnaseid uurimistöid otsides leidsin, et eesti torupilli kohta on uuritud kahe erineva nurga alt. Ühes, mille on kirjutanud Ando Kiviberg „Eesti torupilli langus ja taassünd“ 1994, on uuritud eesti torupilli ajalugu. Teise uurimistöö on kirjutanud Cätlin Jaago (Mägi) „Torupillilugude vormianalüüs“ 2002, ning tema on väga spetsiifiliselt uurinud torupilli lugusid. Viimast ma kahjuks oma töös kasutada ei saa, kuna teema valdkond erineb minu uurimistööst. A. Kivibergi tööd kasutan oma uurimistöös, kuna saan sealt informatsiooni eesti torupilli ajaloost, mis on vajalik üldteadmise lugejatele, kes minu uurimistööd loevad.

Käesolev magistritöö koosneb neljast peatükist. Esimene peatükk koosneb mitmest alapeatükist, kus kirjutan lahti metoodika ja meetodi mõisted, annan ülevaate pärimusmuusikast ja pärimuslikust pillimängust ning torupilli ajaloolisest sünnist ja

torupilli ajaloost Eestis. Samuti toon välja andmed torupilli õppimisvõimalustest Eestis ja mõnedes Euroopa riikides. Annan põhjaliku ülevaate olemasolevate võõrkeelsete torupilli õppematerjalide õppepeatükkidest.

Teises peatükis tutvustan uurimismetoodikat, kus annan ülevaate uuritavatest, andmekogumise meetodist ja andmeanalüüsist.

Kolmandas peatükis, mis on empiiriline, toon välja intervjuude tulemused ning võrdleva analüüsi eesti torupilli õpetamise metoodikatest.

Neljandas peatükis võrdlen eesti torupilli õpetamismetoodikaid välismaiste torupilliõpikute metoodiliste peatükkidega. Toon välja nende metoodikate sobivused ja mitesobivused.

1. UURIMISTÖÖ TEOREETILISED ALUSED

Käesolevas peatükis kirjutan lahti metoodika ja meetodi mõisted, pärimusmuusika ja rahvamuusika mõisted. Kirjutan pärimuslikust pillimängust, torupilli ajaloolisest sünnist ja ajaloost Eestis. Peatüki lõpupoole annan ülevaate torupilli õppimisvõimalustest osades Euroopa riikides ning kirjutan võõrkeelsete torupilliõpikute sisudest. Viimane alapeatükk koosneb uurimistöo eesmärkidest.

1.1. Metoodika ja meetodi mõistete seletus

Mõistete seletuse alapeatükis kirjutan lahti *meetodi* ja *metoodika* mõisted, et lugejatel oleks arusaadav, mida nende sõnade all töö käigus mõeldakse.

Metoodika (*methodology*) on korrastatud lähenemine suuremale tegevusele; õpetus mingi tegevuse või töö toimimisviisidest; on õpetus meetoditest. (Kutsekoda 2014)

- *Metoodika* jaotab protsessi väikemateks osadeks, püstitab osadele eesmärgid ning võib näidata ära *meetodid* nende eesmärkide saavutamiseks.
- Metoodika on õpetus, kus ja milleks meetodeid (tööriistu) kasutada.

Kasutan oma töös sõna õpetamismetoodika ja mõtlen selle all õpetuste kogumit, mida üks või teine õpetaja oma torupilli tundides kasutab.

Meetod (lühidalt kreeka keelest < *uurimistee*) on tegutsemisviis, lahendusviis, otstarbekas toimimisviis, praktilise tegevuse või tunnetuse korrastamise viis kuidas mingit kindlalt piiritletud ülesannet täita. (*ibid* 2014)

- Meetodid on universaalsed. Meetodi või meetodite valik sõltub uurimisprobleemist ja ainevaldkonnast. Üks meetod võib olla kasutatav mitmes eri kohas.
- Meetod on tööriist plaanipärasteks ja/või järjepidevaks tegutsemiseks; asjadele lähenemiseks; objektide uurimiseks.

Sõna meetod kasutan oma töös sellistel puhkudel, kus uurin õpetajatelt, milliseid tegutsemisviise kasutades nad teatud probleeme õpetamisel lahendavad.

1.2. Pärimusmuusika ja pärimuslik pillimäng

Enne, kui kirjutan põhjalikumalt torupillist ja selle ajaloost, annan eesolevas alapeatükis ülevaate pärimusmuusika ja rahvamuusika mõistetest ning nende kujunemisest Eestis. Samuti annan ülevaate pärimuslikust pillimängust, et uurimistöö lugejal oleks hea ülevaade torupilli pärinemisest Eesti muusikakultuuris.

1.2.1. Pärimusmuusika ja rahvamuusika mõiste

Et mõista, mis on pärimusmuusika, seletan alustuseks lahti inimeste seas levinuma sõna *rahvamuusika*, sellega seoses ka *vanema rahvamuusika* ning *pärimusmuusika*.

Vanem rahvamuusika

Taive Särg ja Koidu Ilmjärv oma raamatus „Eesti rahvamuusika“ seletavad rahvamuusika ehk *vanema rahvamuusika* mõistet järgnevalt: „Rahvamuusikat hakati Euroopas teadlikult eristama 18.–19. sajandil tänu sellele, et rahvamuusika oli piisavalt eraldunud ja selles

hakati nägema omaette väärtust. /.../ Linnades elavad haritlased mõtlesid rahvamuusika all maarahva suulises pärimuses levinud vanemat muusikat, millel ilmnis ka rahvuslik omapära. Tänapäeval on eesti vanem rahvamuusika elavas pärimuses säilinud vaid üksikutel äärealadel: Setus ja Kihnus.“ (Särg ja Ilmjärv 2009)

Rahvamuusika

Tänapäeval *rahvamuusika* mõiste all mõeldakse ükskõik mis päritoluga muusikat, kuid rahvamuusikaks peetakse seda alates ajast, mil mingi rühm on selle kasutusele võtnud (*ibid* 2009).

Pärimusmuusika

Mõiste *pärimusmuusika* all mõeldakse Eestis tavaliselt vanemat rahvamuusikat ja selle professionaalseid uuesitusi tänapäeval, rõhutades muusika seost muistse kultuuripärandiga ning esinejate ja kuulajate kuuluvust ühtsesse pärimusrühma (*ibid* 2009).

Pärimusmuusika mõiste kasutusele võtmisest kirjutavad Taive Särg ja Ants Johanson oma artiklis „Pärimusmuusika mõiste ja kontseptsiooni kujunemine Eestis“, et seda põhjustas vajadus rõhutada uue sõna kaudu värsket suhtumist etnilisse muusikasse. Uue põlvkonna muusikud püüdsid välja astuda kohusetundlikult nooti järgiva esineja-interpreedi või vähenõudliku meelelahutaja rollist, mis iseloomustas rahvamuusika sekundaarset traditsiooni, ja sisse elada muusikaga vahetus suhtes oleva (taas)looja rolli. (Särg ja Johanson 2011, lk 31)

Seetõttu ei saanud enam kasutada sõna rahvamuusika, vaid pidi välja mõtlema mõne uue ja hästi iseloomustava sõna. „Uut muusikat ja suhtumist kajastav sõna pidi olema muusikute arvates omakeelne. *Pärimus* sobis selleks suurepäraselt, sest see tundus olevat „soe“ ja vana – ka sõnana vanemast keelest päritud ning tähenduselt lähedane ingliskeelsele mõistele *tradition*, *pärimusmuusika* aga mõistele *traditional music*.“ (Särg ja Johanson 2011, lk 127) Mõiste *pärimusmuusika* tuli kasutusele 1990.aastatel praeguse TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia üliõpilaste seas ning oli esmakordselt ametlikult kasutusel Viljandi pärimusmuusika festivali nimetuses 1994.aastal. (*ibid*, lk 131)

Tänapäeval kuulub Eestis torupillimäng pärimusmuusika hulka, kuna traditsioonilist põlvest põlve pillimängu pärimist enam pole. Torupill ja selle mängimine on taaselustatud vanade arhiivisalvestiste ning muuseumi eksponaatite abil.

Kokkuvõtlikult saab öelda, et ülaltoodud seletuste kohaselt Eesti vanem rahvamuusika on säilinud ainult üksikutel äärealadel (Kihnus ja Setomaal), kus pärimus pole katkenud ning traditsioonid ja muusika kanduvad endiselt edasi. Rahvamuusika all mõeldakse tänapäeval muusikat, mis hetkel on rahva seas kasutusel, olenemata muusika stiilist või päritolust. „Rahvamuusika on tänapäeval populaar- ja kunstmuusika kõrval üks muusikaliikidest.“ (Särg ja Ilmjärv 2009) Pärimusmuusikaks nimetatakse taasloodud vana rahvamuusikat, mida esitajad püüavad võimalikult hästi jäljendada või hoopis teha mõne uuendusliku seade.

Uurimustöö autor on aastate jooksul muusika alal õppides ja töötades täheldanud, et pärimusmuusikud teevad vahet pärimus- ja rahvamuusika mõistetel aga enamjaolt ülejäänud muusikud ja Eesti inimesed kasutavad rahvamuusika sõna pärimusmuusika sünonüümina.

1.2.2. Rahvapill

Muusikariistaks võib nimetada igat eset, millega saab tekitada heli ning mis esindab meie jaoks muusikat nii nagu inimesed seda mõistavad. Heli tekitaval esemel võis vanasti olla mitu erinevat funktsiooni. „Kelluke lamba kaelas andis karjusele loomast märku, kuid ka kaitses teda kurjade vaimude eest. Samas muutus kelluke aga rütmipilliks, kui seda lõõtsale tantsu ajal sihipäraselt kaasa kõlistati.“ (Tõnurist 2008, lk 13)

Eesti rahvapilliks võib nimetada pilli või eset, mida mängis talupoeg meie esiisade ajal. Tänapäeval on osad pillid ajaga läbinud muutusi aga pillid on jäänud ikka rahvapillideks, kuna nad esindavad inimeste jaoks vanemaid aegu.

„Eesti külas oli vähemalt 20.sajandi algupoolel kasutusel mitukümmend muusikariista ja helitekitamisvahendit, kuid nende tarvitus oli piiratud erinevate elusfääride, inimrühmade,

kasutaja, rahvakalendri tähtpäevade, mitmesuguste uskumuste ja ettekujutustega.“ Osadel pillidel olid kindlad funktsioonid. Nt „Külakarjus kasutas karja hoides ainult teatud puhkpille, pasunaid või sarvi, mis polnud lõbustusvahendid, vaid eeskätt spetsiifilised tööriistad. /.../ Karjus võis oma pillidel mängida üldse vaid teatud ajal – jüripäevast mihklipäevani - vastasel juhul olnuks taas pahandus kariloomade kallal.“ (*ibid* lk 11-12)

Tänapäeval võime näha kuidas selliseid vana aja tööriistu ehk tänapäeva muusikainstrumente kasutatakse valimata vanadele traditsioonidele omast aega ja kohta. Kuna pillimängu traditsioon on ajas muutunud siis ei panda imeks kui südatalvel mängitakse suurel kontsertlaval sarve pilli inimestele, kes istuvad saalis ja lihtsalt kuulavad. Järelikult on eestlaste mentaliteet ja arusaamad ajaga muutunud.

1.2.3. Pillimängu traditsioon

Tänapäeval püütakse taas elustada vanu pillimängutraditsioone ning tehakse uurimusi, et jõuda jälile vanadele mängustiilidele. Ehe näide on torupill, mille viimane traditsiooniline mängija Aleksander Maaker suri 1968. aastal ning pärast teda ei olnud enam kedagi, kes teaks põhjalikult selle pilli mängutraditsioone. Seetõttu hakati torupilli taas elustades uuesti uurima ja leiutama torupilli mängutehnikaid. Kõigest sellest kirjutan lähemalt peatükis „Eesti torupilli ajalugu ja taassünd“.

Instrumentaalne rahvamuusika on jaotatud kaheks: vanem ja uuem pillimuusika. Vanemaks pillimuusikaks peetakse ühehäälselt, kitsa heliulatusega, rahuliku rütmi ja lühikeste vormiosadega varieeriva kordamisega rahvamuusikat. Uuemaks pillimuusikaks nimetatakse suurema heliulatusega, mitmekesisema rütmiga, pikema vormiga meloodiat ja funktsionaal-harmonilist mõtlemist (n-ö kolme-duuri lood). (Särg ja Ilmjärv 2009) Eesti torupillilood liigituvad vanema pillimuusika alla, kuna meloodiad on peamiselt väikese ulatuse ja motiiviliste variatsioonidega.

Muusikal arvati olevat maagilist jõudu. Uskumuse kohaselt pidi esimesel karjapäeval tublisti pasunat puhuma, et kari suvel hästi koos seisaks. Setumaal on kandlemänguga püütud pikendada surija elupäevi, sest surm ei kannatavat kandlehelisid. (*ibid* 2009) Torupilli kasutati pulmakombestik, kus pillimäng kõlas kindlaksmääratud tseremoniaalsetel kohtadel. Tantsuks mängimine pulmapeol tähendas peo õnnestumist: „Tantsuks mängimine kasvas 19.sajandil, kui vanad rahvakombed samm sammult vajusid unustuste hõlma“ (Tõnurist 2008, lk 15).

I. Tõnurist oma raamatus „Pillid ja pillimäng Eesti külaelus“ on kirjutanud, et rahvapärane pillimäng, muutus suhteliselt sujuvalt ja pikema aja vältel. Suured muutused toimusid 19.sajandi teisest poolest alates rahvapärases tantsukultuuris, milles leidis aset „tunduv koreograafiline aktiveerumine“, millega kaasnes ka tantsumuusika areng. Võib kindlalt väita, et samal ajal aktiveerus märgatavalt ka rahvapärane pillimäng. Laienes pillimehe sotsiaalne funktsioon küla kultuurielus. Kui vana rahvamuusika ei taotlenud üldiselt kontsertlikkust, siis uute muusikaga seotud kooskäimiste ja organisatsioonide – seltside, kooride, orkestrite tegevus oli suunatud eeskätt muusikalistele kontsertettekannetele. Talurahva muusikaharrastus avaldus nüüd üha rohkem hoopis uudsel tasandil, linnakultuurist lähtuva professionaalse heliloomingu kaudu. (Tõnurist 1996, lk 43 - 44) Siinkohal saab mõista, kust on tulnud tänapäevane kontsertesinemine pärimusmuusika valdkonnas. Samas peab mainima, et pärimusmuusika ja pillimängu funktsioon on osaliselt jäänud samaks – inimeste lõbustamine ja tantsitamine. Juurde on tulnud see, et nüüd on pillimees suurel kontsertlaval ning tähelepanu keskpunktis.

„Vana eesti pillimängutraditsioon pole tegelikult, vaatamata viimaste aastakümnete kultuurilistele muutustele, üleilmastumisele ja loodusest võõrandumisele, veel täiesti kadunud“. (Tõnurist 2008, lk 11)

Pärimusliku pillimängu alapeatüki kokkuvõtteks võib öelda, et vanal ajal oli pillimuusikal kindel funktsioon terves külaelus. Tänapäeval kasutatakse vana rahvamuusikat uuel moel, millest on saanud pärimusmuusika. Püütakse jäljendada vanu lauljaid ja pillimehi aga sealjuures annab tänapäeva muusiku isiksus vanale muusikale uue hinge.

1.3. Torupilli ajalooline sünn

Torupilli ajaloolise sünni peatükis annan ajaloolise ülevaate torupilli levimisest ja kasutusest Euroopas. Torupilli pärinemist on uuritud palju ning siiani pole leitud ühtset kindlat tõendit, millisest konkreetsest kohast see pill pärineb. Pole ka teada millisel eesmärgil ja otstarbel see pill loodi.

Kahe sõrmilise torupill on olnud tuntud umbes 4000 aastat. Enne Kristuse sünni leidis neid kreeklaste, roomlaste, väike-aasia rahvaste seas (Allmo 1990, lk 50). Torupill arvatavasti arenes välja kaksik sõrmilisest, kus mõlemal sõrmilisel oli üksik keel – üks mängis meloodiat ja teine oli burdoon ehk bassitoru (Holmes 2013).

Seega arvatakse, et algselt oli olemas selline pill, mida sai otse puhuda kahesse torusse ning mis tegi korraga kahte häält (meloodia ja burdoon) ning sellel puudus õhukott. Tänapäeval tuntakse seda pilli nimega *aulos* ja see on algselt pärit Vana-Kreekast. „Kuigi *aulos* on tihti ekslikult tõlgitud kui 'flööti', kirjeldati selle kõla "läbilõikava, pealetükkiva ja ärritavana", sarnanedes rohkem torupillile.“ (Vikipeedia 2013). Pilt aulosest „Lisal“.

T.H. Podnos on kirjutanud, et torupill on pärit Indiast ja rännanud läbi Lähis-Ida, Kreeka ja Rooma Euroopa riikidesse (Podnos 1974, lk 13). Seevastu P-U. Allmo väidab, et siiaamaani arvavad teadlased, et kõige varasemad jäljed torupillist on pärit sumeri karjastelt, Eufrati ja Tigriise lähedal olevatelt tasandikelt, tänapäeva Jordaaniast (Allmo 1990, lk 21). Kolmas arvamus on G.S. Holmesil, kes väidab, et arvatavasti sündis torupill Sumeris või Hiinas umbes 5000 aastat e.m.a aga sellele pole kunagi leitud kindlaid tõendeid. Vanim viide torupilli ilmumisele on umbes 100 aastat e.m.a Alexandrias, Egiptuses. Nii Rooma kui ka Kreeka kirjutistes on mainitud torupilli umbes 100 aastat m.a.j ja torupill oli tuntud peaaegu üle terve Euroopa 9.sajandil (Holmes 2013).

Torupilli pärinevusest, kasutamisest ja selle pilli kirjeldamisest pole palju kirjutatud ka siis, kui see oli juba levinud Euroopas ning kõrgklassi inimesed oskasid kirjutada. Seda ei tehtud, kuna Euroopas on torupill alates 1200ndatest aastatest suures osas kuulunud talupoja klassi (Allmo 1990, lk 43). See oli kõrgklassi jaoks paganate pill ja nad ei tundnud selle vastu huvi (*ibid*, lk 45).

P-U. Allmo on välja toonud ka ühe huvitava arvamuse torupilli levimisest maailmas. „Arvatavasti tegelesid torupilliga viikingid. Šotlane Guthrie on teinud 1795. aastal uurimuse, et viikingid tõid torupilli kaasa Balti randadelt ja seejärel levis torupill edasi Šoti- ja Iirimaale. /.../ Viikingid röövisid asju aga keerulist torupilli ei võetud niisama kaasa, vaid sellega pidi ka mängija kaasa võtma, kes selle pilliga muusikat teeks.“ (*ibid*, lk 48 - 49) See on üks loogilistest oletustest, kuidas torupill Euroopas levis. Kuna torupill pole lihtne pill siis on mõistetav, et viikingid tõid võõrastelt maadelt torupilliga kaasa ka mängija, kes omakorda uuel maal pillimängu ning selle meisterdamist edasi õpetas.

Teadlased ja uurijad on leidnud erinevaid allikaid erinevatelt maadelt ning aastate jooksul avastatakse taas uusi leide, mille põhjal saab torupilli pärinevust uurida. Põhiline teadmine tänapäeval on see, et torupill pärineb Aasiast ning on aja jooksul rännanud üle Euroopa. Kus on torupilli tegelik sünnimaa, pole teada.

1.4. Torupilli ajalugu Eestis ja taassünd

Antud peatükis annan ülevaate torupilli ajaloost Eestis. Nagu Eestis nii ka meie ümber olevates riikides, Soomes, Rootsis, Lätis ja Leedus, on torupillimängijad ja –mäng teatud aegadel väljasurnud. Mõnedes nendes riikides on leidunud aktiivseid inimesi, kes on suutnud taastada torupilli ja osaliselt ka selle pilli mängimise traditsiooni.

„Pole täpseid andmeid, kust torupill Eestisse jõudis, kuid arvatakse, et tõenäoliselt levis see eestlaste seas 13. sajandil või hiljem sakslaste või rootslaste vahendusel. 16. sajandil, kui

mainitakse esimest korda kirjalikult eesti talupoegade suuri torupille, olid need Eestimaal igatahes juba armastatud pillid. /.../ Torupilli mängiti tantsuks ja muidu meelelahutuseks perekonnapidudel, talgutel, kõrtsis. Samuti oli see tähtis tavandipill, millega saadeti mitmeid rituaalseid toiminguid näiteks pulmas jm. Vanim pilt eesti torupillist, mis pärineb 17. sajandi algupoolest, kujutabki pillimeest hobuse seljas pulmarongis mängimas. /.../ Torupillimängu iidne tava katkes 1968. aastal, kui Hiiumaal suri Aleksander Maaker, kes oli viimane traditsiooniline pillimees“. (Tõnurist, Sünter, Kivisilla, Kont-Rahtola, Hainsoo, Jaago, Noormaa 2008, lk 49)

Torupilli taassünd

1970. aastal korraldati Eesti NSV üldlaulupeo büroo initsiatiivil rahvatantsupeo eel torupillimängu kursus, kus õpetas Olev Roomet – mees, kes oskas veel torupilli mängida ning kel oli vana pill. Viimase eeskujul valmistas pillimeister Voldemar Süda kursuseks 25 uut torupilli, millel nahkset tuulekotti asendas kummikott. Kahe looga esines kursuslaste torupilliorkester 1970. aasta tantsupeol. Seda võime pidada eesti torupilli taassünni alguseks. (Tõnurist jt 2008, lk 50) August Pulst tutvustab oma artiklis „Torupilli Juss ja teised“ kaheksat torupillimängijat, kes on ka tegelikult ühed viimased selle pilliliigi järjepidevuse kandjad ning traditsioonilise eesti torupilli mängustiili ehedad esindajad. Nende meestega kadus ka torupill, kui praktiline „simmani muusikainstrument“. (Kiviberg 1994, lk 3) Siinkohal pean mainima, et Aleksander Maaker (1890 – 1968) oli kõige viimane traditsiooniline torupillimängija, keda välja toodud nimekirjas pole.

Kaheksa torupillimängija andmed on kogutud K.Sildoja raamatust „Äratismäng uinuvale rahvamuusikale“ ja A. Kivibergi uurimistööst „Eesti torupilli langus ja taassünd“.

1. Juhan Maaker (Hiiumaalt) 1845 - 1930
2. Andres Metsniit (Muhumaalt) 1849 - 1932
3. Jakob Kilström (Kuusalust, Kolga-Leesilt) 1864 - ?
4. Jakob Ots (Pärnumaalt, Audrust) 1877 - 1933
5. Jaan Piht (Saaremaalt, Mustjalast) 1875 - 1950
6. Peeter Piilpärk (Jõelähtmelt) 1872 - 1948
7. Hans Adamberg (Vändrast) 1878-1937
8. Jaan Sinka (Jaan Miilberg) (Torist) ?- ?

Olev Roomet oli torupilli huviline, kellel polnud torupillimängu traditsioonilist tausta. Tänu O. Roometile, kes veel mäletas, kuidas torupilli mängiti, taastati Eestis torupillimängu traditsioon.

Alates aastast 1974 on eesti torupillide meister olnud Ants Taul. „A. Taul on viinud pilli taastades sisse ka mitmeid uuendusi, näiteks on sõrmiline mängijate nõudmisel muudetud poolkromaatiliseks.“ (Tõnurist jt, lk 50) Ants Taul meisterdas torupille kuni aastani 2006 ja andis siis meisterdamisjärje oma pojale Andrus Taulile üle. Andrus Taul on tänapäeval Eestis ainuke torupillimeister ning tema käe all on valminud juba mitusada eesti torupilli. Samuti on ta teinud uuendusi nagu tema isagi ning pill on muutunud mängijale veelgi lihtsamaks. Koti sisese niiskuse ärahoidmiseks on Andrus teinud puhumistoru külge „veekoguja“.

Andrus Taul on öelnud, et iga torupilli tüüp on erinev ja vajab erinevat käsitsemist. Eesti torupill on küllalt tundlik, kuid seda ei ole keeruline saada ilusti mängima. Näiteks Šoti torupillid vajavad mängimiseks üsna suurt survet, Eesti torupill mängib aga palju väiksema survega. (Taul 2008)

Kokkuvõtlikult võib öelda, et eesti torupillil on läinud hästi, kuna leidis inimesi, kes soovisid selle pilli mängimise traditsiooni jätkata. Polnud küll enam ühtegi traditsioonilist torupillimängijat aga olid olemas pillid ja mehed, kes taastasid vana mängutraditsiooni nii hästi kui oskasid. Tänapäeval on eesti torupill juba uute meistrite käe all edasi arenenud ning torupillimäng on taas elus.

1.5. Torupilli õppimise võimalused Eestis ja Euroopas

Erinevates riikides on torupilli ja selle mängu säilimine olnud erinev. Seetõttu on ka tänapäeva õppimisvõimalused riigiti erinevad, samas leidub ka sarnasusi. Järgnevas alapeatükis kirjutan torupilli õppimisvõimalustest Eestis ja osades Euroopa riikides. Selleks, et leida torupillimängijaid erinevatest Euroopa riikidest, kellelt informatsiooni küsida, kasutasin mugavusvalimit ja ettekavatsetud valimit. „Mugavusvalimis lähtutakse

lihtsa kättesaadavuse, leitavuse või uuritavate koostöövalmiduse põhimõttest. /.../ Ettekavatsetud valimi liikmeid valib uurija, lähtudes oma teadmistest, kogemustest ning eriteadmistest mõne grupi kohta.“ (Õunapuu 2014, lk 142- 143) Informatsiooni kogusin välismaiste torupillimängijate käest, keda ise varasemalt teadsin. Samuti leidsin oma tuttavate muusikute kaudu välismaa torupillimängijate kontakte, et neid vastaval teemal küsitleda.

Informatsiooni sain järgnevate riikide torupillimängijatelt: Rootsi, Poola, Läti, Leedu, Iirimaa ja Prantsusmaa. Nende riikide torupillimängijatega suhtlesin kirja teel ja saatsin neile vastamiseks viis küsimust, mida võib leida „Lisa 2“ alt.

Eesti

Varasemalt õpiti Eestis torupilli iseseisvalt, saades mõningaid näpunäiteid mõnelt külapillimehelt. 1970. aastal toimunud torupilli taassünniga tehti esmakordselt grupiõpe, kus olid õpetaja ja õpilased. Aastal 1991 loodi Viljandi Kultuurikolledžisse (praegune Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia) rahvamuusika eriala (Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, Ajalugu 2013), kus sai Eestis esmakordselt torupilli õppida kõrghariduse tasemel. Siis aga polnud veel võimalik torupilli õppida huvikoolides.

Vesteldes Raivo Sildojaga, 29.11.2013 e-maili teel, sain lühiülevaate Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia torupilli õpetamise ajaloost.

Algusaastatel oli torupilli õpetajaks Ants Taul, kes tegi koolile esimesed kaks torupilli. Temast järgmine õpetaja oli Kurt Lindblad, kes õppis Sibeliuse Akadeemias Soomes rahvamuusika erialal. Kuna algusaastatel oli torupilliõpetajaid väga vähe siis Ando Kiviberg, kes ise veel oli selle kooli õpilane, õpetas torupilli juba uutele õppijatele. *Kuskil mujal, kui Viljandis toona torupilli koolis õppida ei saanud. Torupillimäng oli üldse üsna kehvast seisust.*

Seega on Eestis torupilliõpe esmalt olnud kõrghariduses ja sealt edasi suundunud huvikoolidesse. Millal tekkis esimene torupilli eriala huvikooli, ei ole päris täpselt teada.

Tänase seisuga saab torupilli õppida huvihariduse tasemel kahes muusikakoolis (Viljandi Muusikakool ja Tabasalu Muusikakool). Erinevate muusikakoolide ja huvikoolide

kodulehtedel on küll kirjas, et neil saab õppida torupilli aga kui uurimistöö autor võttis nende koolidega ühendust siis väideti, et torupilliõpet neil ei ole või kunagi oli aga enam mitte.

Kõrghariduse tasemel on võimalik torupilli õppida kahes ülikoolis (Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias). Praegusel hetkel on mõlemas ülikoolis torupilli õppejõud Juhan Suits ja Cätlin Mägi.

Siinkohal jääb mulje nagu Eestis oleks ainult mõned üksikud torupilliõpetajad. Tegelikuses on neid veel aga enamik neist tegutsevad eraõpetajatena.

Rootsi

27.11.2013 saatsin Rootsi torupillimängijale ja -õpetajale Olle Gällmole mõned küsimused e-mailiga ning sain hea ülevaate torupilli õpetamise hetkeseisust Rootsis.

Rootsis saab pärimusmuusikat õppida nii ülikoolis kui ka huvikoolis aga torupilli õpet neis kummaski pole. Torupill on rahva seas vähe tuntud ning paljud inimesed ei tea selle olemasolust midagi. Huvilistel on võimalik torupilli õppida kursustel, mida annab Olle koos mõnede teiste rootsi torupillimängijatega. Need kursused toimuvad ebaregulaarselt, kuna pole ühtegi asutust või organisatsiooni, kes tegeleks nende kursuste korraldamisega. Rootsis torupilli õpikut pole aga on välja antud mahukas torupilli ajalugu tutvustav raamat, mida käesoleva töö autor praeguses uurimuses kasutab. Per-Ulf Allmo „Säckpipan i Norden“, 1990.

Poola

Poolas on kaheksa erinevat torupillitüüpi. Torupillimängijate peamisteks ülesanneteks on mängida traditsioonilistes pulmades ning pidustustel koos ansambliga. Peamiselt koosneb ansambel torupillist ja viulist. 19. sajandil, kui saabus keelpillide ülekaal, jäi torupill soolo instrumendiks. 1920/30 aastatel oleks torupill Poolas peaaegu välja surnud, kui poleks olnud entusiastlikke folkloriste, kes hoidsid torupillimängul hinge sees. (Armata 2000)

2011 aasta Kevad Etno laagris kohtusin kahe Poola pärimusmuusiku Witek ja Ania Brodaga.

Kumbki neist ei mänginud torupilli. Vesteldes nendega pärimusmuusika ja torupilli õppimise teemadel, sain järgnevad vastused.

Poolas saab õppida klassikalist- ja jazzmuusikat muusikakoolides ning ülikoolides. Pärimusmuusikat nendes koolides õppida ei saa, aga seda on võimalik õppida külapillimeestelt. Samamoodi on torupilli õppimisega. Riiklikus arhiivis on olemas vanad salvestised pilli- ja laululugudest. Poola torupilliõpikut ei ole välja antud.

Läti

Lätis oli torupillimäng ja –mängijad välja surnud ning see taastati vahemikus 1970/80. Esimesteks taastatud torupillide mängijateks said Dainis Stalts, Valdis Mukstupāvels, Māris Mukstupāvels ja Māris Jansons. (Vikipeedia 2013)

11.12.2013 Oskars Patjanko Lätist, vastas e-mailiga saadetud küsimustele järgmiselt. Läti Muusikakõrgkoolis on 7 aastat olnud etnomusikoloogia osakond, kus saab torupilli õppida valikainena. Mõnedes huvikoolides on pärimusmuusika õpe, aga torupilli nendes õppida ei saa. Torupillimängu õpitakse iseseisvalt või suvekursustel. Lätis anti 2006. aastal välja esimene torupilliõpik „Dūdu spēles pašmācība“ Kaspars Bārbalsi poolt.

Leedu

09.12.2013 Jogintas Čepulis Leedust, vastas mu küsimustele e-mailiga järgmiselt. Leedu Muusika- ja Teatriakadeemias on etnomusikoloogia (praeguseks rahvamuusika) eriala olnud alates 1989. aastast. Torupilli ei saa üheski koolis õppida. Torupilli saab õppida iseseisvalt või suvekursustel. Õppematerjalideks on vanad arhiivisalvestised. Leedu torupilliõpikut ei ole välja antud.

Iirimaa

27.11.2013 saatsin Iiri torupillimängijale ja -õpetajale Mick O'Brienile paar küsimust e-mailiga ning sain hea ülevaate torupilli õpetamise hetkeseisust Iirimaal.

Iirimaal saab pärimusmuusikat õppida kolledžis ning seal õpetatakse ka iiri torupilli ehk „uilleann pipes“. Muusika õppimine on korraldatud erinevate organisatsioonide kaudu terves riigis. Korraldatakse kursuseid ning on olemas torupilli klubid, kus saab pillimängu õppida. Kaks organisatsiooni, mis tegelevad iiri traditsionaalse muusikaga ja torupillimänguga on Na Piobairi Uilleann ning Comhaltas Ceoltóirí Éireann. Iirimaal on mitmeid erinevaid iiri torupilliõpikuid.

Prantsusmaa

08.12.2013 vastas prantsuse torupillimängija Didier Oliver mu küsimustele e-mailiga järgmiselt. Kuna Prantsusmaal on 17 torupilliliiki, siis erineb ka nende õpetamine piirkonniti. Torupilliõpe algajatele on konservatooriumides. Ülikoolis on võimalik õppida pärimusmuusikat, aga torupilli õpet seal pole. Peamiselt tegelevad torupilli õpetamisega muusikalised organisatsioonid. Aastal 2012 anti välja esimene *boha*-torupilli õpik (*boha* on üks liik seitsmeteistkümnest torupillist).

Riigiti on torupillimäng säilinud ja arenenud erineval viisil. Seega pole Eesti ainuke riik, kus praegugi veel puudub torupilli õppematerjal. Kokkuvõtlikult saab öelda, et torupilliõpe on eelnevalt kirjeldatud riikides olemas erinevatel tasanditel. Peamiseks torupilli õppeviisiks on kursused ja ise õppimine. Iirimaal ja Prantsusmaal on olemas torupilli klubid, kus saab pillimängu õppida. Eestis saab torupilli õppida huviharidusasutustes ja ülikoolis. Sarnaselt Eestile õpetatakse torupill ülikooli tasemel Iirimaal ning Lätis (valikainena). Kirjeldatud riikidest kolmes on välja antud torupilliõpikuid: Lätis, Iirimaal ja Prantsusmaal.

1.6. Võõrkeelsed torupilli õppematerjalid

Käesolevas alapeatükis annan ülevaate osadest võõrkeelsetest torupilliõpikutest. Osadest just sellepärast, et paljud neist korduvad oma sisu poolest teiste õpikutega. Toon siinkohal välja neist kolm, kust leidsin kõige rohkem eesti torupillile sobivaid meetoodilisi õppepeatükke.

Nimekirja kõigist välismaistest torupilliõpikutest leiab „Lisa 3“ alt.

Ülalpool mainitud prantsuse torupilli õpikust ja läti torupilli õpikust ma ülevaadet ei anna, kuna need õpikud pole mulle kättesaadavad.

L. Davidson „On Teaching Bagpipes“

Järgnevalt kirjeldatav torupilli õpik on väga asjalik ja hea lugemismaterjal kõigile õpetajatele. Siin on palju õpetamisspetsiifilisi mõteteeri ning hulgaliselt häid näiteid, kuidas mõned õppemeetodid töötavad ja mõned mitte. Nt: . „Sõrmeharjutused arendavad sõrmede ja aju vahelist koostööd ning õpetab õpilasele kannatlikkust, et ületada esimesed „halva-kõla sammud“ ükskõik millist instrumenti õppides“ (Davidson 2011, lk 8).

Peatükis „Practical First Step“ (*Praktiline Esimene Samm*) on autor kirjutanud, kuidas õpetada õpilasele noodinimesid, sõrmede asetust pillile, käte hoidu, et pillimäng oleks maksimaalselt ökonoomne. Veel toob ta välja ühe meetodi, kuidas õpetada rütmitunnetust sõnade abil. Nootide pikkusi õpetatakse sammude abil, et mõista erinevate rütmide kestusi. Peatükis „The Magic Maxim and the Golden Rule“ (*Maagiline Maksim ja Kuldne Reegel*) toob autor näiteid, kuidas mõjutab aeglaselt mängimine õppimise arengut ning kuidas kiiresti mängides jäävad vead kahe silma vahele. Kuldne reegel: „Harjuta aeglaselt, õpid kiiresti“ (*ibid*, lk 19).

Peatükis „The Madeline Hunter Direct Instruction Model“ (*Madeline Hunteri otsese instruksiooni mudel*), räägitakse õppimise ja õpetamise aluspõhimõtetest ning kuidas tundi ette valmistada. „Kui me õpetame uut lugu siis peame meeles hoidma, et meil on mitu eesmärki – a) motivatsioon, mis on õppimise tehniline aspekt, b) repertuaari kasvatamine, esinemisteks. Me peame õpilastele selgitama, mis on antud loo õppimise eesmärk ning tegema kindlaks, et nad mõistavad õpetaja valikut.“ (*ibid*, lk 13)

Peatükis „Rudiments“ (*Põhitõed*) on kirjeldatud mitmeid noodieralduse ja –kaunistuse võtteid. Sellised tehnikavõtted on rohkem kasutusel iiri torupillil kui eesti torupillil. Peatükis „First tunes“ (*Esimesed pillilood*) pakub autor välja mõne algajatele mõeldud loo ning seletab, et esimesed viis aastat õpilasel kulub nende lugude selgeks saamisele, et neid esituskõlblikuks saada. Siinkohal peab arvestama, et iiri torupilli ehitus on keeruline, mistõttu ka selle õppimine võtab kauem aega. Peatükis „Transition to Bagpipes“ (*Üleminek torupillile*) antakse ülevaade hingamisest, puhumisest ja surve hoidmisest. Seda peatükki saab väga hästi kasutada eesti torupilli õpetamisel.

Kokkuvõtteks võib öelda, et vaadates eesti torupilli õpetamise vaatepunktist siis on selles õpikus väga palju sobilikku materjali. Sõrmeharjutused, kätehoiak, hingamine ja surve hoidmine, harjutamise põhimõtted, noodiõpetus algajatele ning põhimõte alustada lihtsatest lugudes. Kaunistusvõtete peatükk kahjuks eesti torupillile ei sobi, kuna pilli ulatused ja mänguvõtted on erinevad.

The National Piping Center „The Highland Bagpipe tutor book“

See torupilliõpik on väga hea algmaterjal šoti torupilli õppimiseks. Esimeses peatükis antakse ülevaade torupilli ehitusest, keha- ja pillihoiust, sõrmilise võtetest ning lihtsamatest nootidest. Ülejäänud peatükid käsitlevad samm sammult raskemaks minnes erinevaid kaunistusvõtteid ja lugusid, kus neid kasutada saab. Neljanda peatüki lõpus kirjeldatakse selgelt, kuidas häälestada burdoone ning milliseid intervale peab kuulama, et pill oleks hääles.

Õpiku lõpus olevas lisapeatükis „Appendix C“ kirjeldatakse, kuidas algajatele, kes ei ole varasemalt puhkpilliga kokku puutunud, kõige lihtsamalt selgeks õpetada esimesed sõrmilise võtted. Alustada tuleb vasaku käe paari sõrme kasutamisest ning nendega mängida lihtsamaid harjutusi. Raamatu viimases lisapeatükis on välja toodud 13 meloodiat koos kaunistustega.

Kokkuvõtteks ütlen, et see õpik on hea eeskuju eesti torupilli õpiku loomisele. Kahjuks on siin väheseid peatükke, mida saab reaalselt eesti torupilli õpetamisel kasutada. Nt burdoonide häälestamise alapeatükk ning lisapeatükk esimestest lihtsamalest võtetest.

P. Sky „A Manual for the Irish Uilleann Pipes“

Iiri torupill on lõõtsaga ja topelt keelega ning seda mängitakse istudes, kuna sõrmilise ots peab vahel puudutama põlve, et tekiks stakaatosid või vajaminevaid heliefekte. Selles õpikus on toodud hulgaliselt hästi seletavaid illustratsioone: keha- ja pillihoid, keele meisterdamine, burdoonide häälestamine, sõrmilise skaala.

Esimeses peatükis antakse ülevaade iiri torupilli ehitusest ning topelt keele tööpõhimõttest. Peatüki lõpus on kirjas üldised soovitused: „Kõik kes harjutavad regulaarselt ja kannatlikult õpivad lõpuks torupilli mängima. Ära muutu kannatamatuks kui sa üleöö pillimängu selgeks ei saa“. (Sky 2000, lk 22)

Teises peatükis kirjeldatakse, kuidas mängida rütme koos noodieralduste ja kaunistustega. Juurde on toodud sõrmilise võtete tabelid. Kolmandas peatükis on välja kirjutatud 13 meloodiat koos kaunistustega. Neljandas ja viiendas peatükis kirjeldatakse põhjalikult burdoonide kasutust, häälestamist ja keele meisterdamist. Neid peatükke illustreerivad pildid, et lugejal oleks mõistetavam ülevaade.

Kokkuvõtlikult on antud õpik iiri torupilli põhine. Üldiseid torupilli õpetamise põhimõtteid selles raamatus leidis vähe. Eesti torupilli õpetamisel saab kasutada burdoonide häälestamise peatükki. Kindlasti saab eeskujuks võtta eesti torupilliõpiku tegemisel kirjeldatud õpiku illustratiivsust, kuna tänu nendele sai peatükkide sisudest väga hea ülevaate.

Seega saan öelda, et võõrkeelsete torupilliõpikute ülesehitused on minu arvates loogilised ja jälgitavad. Ülalmainitud õpikud on väga oma maa torupilli spetsiifilised ning neis on olemas kasulikke õppepeatükke. Ikkagi jääb vajaka korrektse ja hea õpetusega eesti torupillile mõeldud õppematerjal.

1.7. Uurimistöö eesmärgid

Uurimistöö eesmärgiks on eesti torupilli õpetajate ja nende õpetamismetoodikate kaardistamine. Tuginedes saadud informatsioonile ning seda analüüsid annan võrdleva ülevaate erinevatest olemasolevatest torupilli õpetamise metoodikatest. Samuti analüüsin olemasolevaid võõrkeelseid torupilli õppematerjale ning võrdlen metoodilisi peatükke eesti torupilli õpetamise meetoditega, et teada saada, kas võõrkeelsed torupilli õppematerjalid sobivad eesti torupilli õpetamisel.

Uurimisküsimused:

1. Milliseid torupilli õpetamise meetodeid Eestis kasutatakse ning mis neid meetodeid iseloomustab?
2. Milliseid sarnasusi ja erinevusi leidub teiste riikide torupilli õpetamise meetodites võrreldes eesti torupilli õpetamise meetoditega (tuginedes võõrkeelsetele torupilliõpikutele)?

2. UURIMISMETOODIKA

Käesolevas peatükis annan ülevaate uurimismetoodikast, uuritavatest, andmete kogumis meetodist ja andmeanalüüsist.

Oma uurimistöös kasutan kvalitatiivset uurimismeetodit. „Kvalitatiivsed uuringud on sellised, kus andmeid saadakse vaatluse, intervjuu ja sõnalise suhtlemise kaudu ning keskendutakse tähendustele ja tõlgendustele, mida uuringus osalejad väljendavad (Health Links. University of Washington. Finding Measurement Tools: Glossary).“ (Laherand 2008, lk 15)

2.1. Uuritavad

Käesoleva töö autoril oli uuritavate gruppi keeruline koostada, kuna sooviks oli saada torupilliõpetajad, kes hetkel töötavad Eesti haridusasutustes. Algsesse gruppi kuulusid 4 õpetajat (kellest üks on töö autor). Kuna ainult kolme uuritavaga ei ole võimalik magistritöö uuringut läbi viia siis otsustas töö autor laiendada uuritavate sihtrühma järgmiselt:

1. Hetkel Eesti muusika-, huviharidus- või kõrgkoolides õpetavad torupilliõpetajad.
2. Torupilliõpetajad, kes ei kuulu esimesse rühma, kuid on õpetanud Eesti muusika-, huviharidus- või kõrgkoolides viimase viie aasta jooksul (2009-2014).
3. Torupilliõpetajad, kes ei kuulu esimesse ega teise rühma, kuid on õpetanud Eesti muusika-, huviharidus- või kõrgkoolides rohkem kui viis aastat.

Ülalpool toodud kategooriatesse jaotamist uurimustöö analüüsis ei kasutata, kuna need on loodud ainult selleks, et suurendada uuritavate arvu.

Valimi moodustamisel lähtusin hetkel olevast olukorrast Eestis seoses torupilliõpetajatega. Valisin uuritavate gruppi õpetajad, kes töötavad või on töötanud ametlikult haridusasutustes torupilliõpetajatena. Selle tarbeks tutvusin kõigi Eesti muusika-, huviharidus- ja (muusika) kõrgkoolide kodulehtedega ning otsisin üles torupilliõpetajate kontaktid. Uurisin mitte töötavatelt või eraõpetajatena töötavatelt torupilli õpetajatelt, kas ja millal on nad torupilli õpetanud mõnes Eesti haridusasutuses.

2013/2014 õppeaasta seisuga on Eesti haridusasutuste nimekirjas 7 torupilliõpetajat, kellest kaks (järelpäringu andmete põhjal) ei ole torupilliõpetajatena tegutsenud ning üks ei olnud nõus aja nappuse tõttu uuringus osalema. Viie aasta jooksul on ametlikult õpetanud eelnevatele lisaks 4 torupilliõpetajat. Üks õpetaja lisandus valimisse oma tööstaažiga - üle 17 aasta töötanud torupilliõpetajana. Uuringus olid nõus osalema 7 torupilli õpetajat. Konfidentsiaalsuse tõttu ei avaldata uurimuses valitud õpetajate nimesid.

Neli õpetajat on olnud iseõppijad. Kolm õpetajat omandasid torupillimängu oskuse Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias (edasisealt TÜ VKA). Magistriõppe on läbinud 3 õpetajat (kaks Norras Telemarki Ülikoolis ning üks Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias [edasisealt EMTA]) ja omandamas 2 õpetajat (EMTA ja TÜ VKA magistri ühisõppekaval). Doktori kraadi pärimusmuusikas on omandamas hetkel üks õpetaja (EMTAs). Torupilli õpetamise kogemust on uuritavatel 5 – 17 aastat nii eraõpetajatena, õppelaagrites, õpitubades kui ka haridusasutustes. Õpetanud on nad lapsi, täiskasvanuid, algajaid ja edasijõudnuid. Uuritavate seas on 2 meesõpetajat ja 5 naisõpetajat.

2.2. Andmete kogumise meetod

Andmekogumisinstrument

Andmekogumisinstrumentiks on intervjuu. Eelistasin intervjuud kirjalikule ankeedile seetõttu, et torupilli spetsiifilisi võtteid on kirjalikul teel keeruline seletada. Intervjuu abil saan parema ülevaate küsitletava mõtetest ning vajadusel saab inimene mulle seletada ka torupilli kätte võttes ning füüsiliselt näidates. „Intervjuu suur eelis teiste andmekogumismeetodite ees on paindlikkus, võimalus andmekogumist vastavalt olukorrale ja vastajale reguleerida. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2005, lk 192)“

Täpsemalt kasutan oma töös avatud intervjuud: „Avatud intervjuu sarnaneb kõigist intervjuu liikidest kõige enam hariliku vestlusega. /.../ Seda kasutatakse tavaliselt kliinilises uurimuses ning terapeutilises vestluses, aga ka rahvakultuuri uurimisel.“ (*ibid* 2005, lk 196)

Intervjuu küsimused puudutavad õpetajate õpetamiskogemusi ja kasutatavaid meetodikaid ning erinevate olemasolevate meetodikate integreerimist oma õpetamistöösse (nt Alexanderi tehnika). Intervjuud salvestan üles diktofoniga.

Protseduur

Andmete kogumine toimub intervjuudega 2014 aasta aprillis. Kohaks valin koos intervjuueeritavaga ruumi, kus küsitletaval on võimalik oma vastuste näitlikustamiseks näidata pillil vajalikke meetodeid ning neid kirjeldada.

Intervjuude ettevalmistamisetapiks on uurimiskava ja intervjuu küsimuste koostamine. Intervjuu alguses annan ülevaate, millise uurimistööga on tegu ning miks on intervjuueeritava vastused väga olulised. Küsin sissejuhatavaid ja taustküsimusi. Kasutan peamiselt kirjeldava lõpuga küsimusi, kus annan intervjuueeritavale võimaluse seletada oma mõtteid pikemalt ning vajadusel demonstreerida pillil erinevaid meetodeid.

2.3. Andmeanalüüs

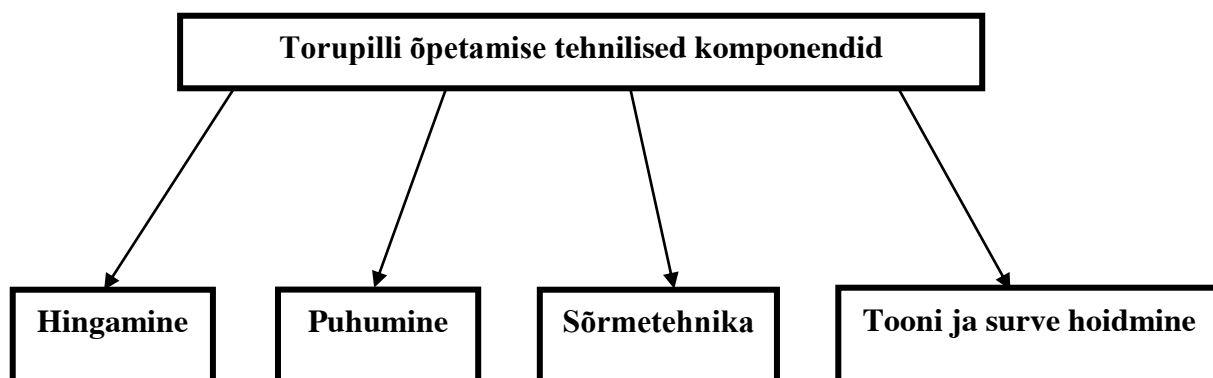
Intervjuueerimise käigus kogutud andmed transkribeerin ja fikseerin kirjalikult dokumendina. Nende andmete töötlus peab andma vastused püstitatud uurimisküsimustele. Uurimuse andmete analüüsimiseks kasutan kvalitatiivset sisuanalüüsi. Analüüsis kategoriseerin ja süstematiseerin teemad.

„Kvalitatiivne sisuanalüüs on uurimismeetod, mida rakendatakse tekstiandmete sisu subjektiivseks tõlgendamiseks süstemaatilise liigendamise- ja kodeerimisprotsessi ning teemade või mustrite kindlakstegemise abil“ (Laherand 2008, lk 290 Hsieh ja Shannon järgi).

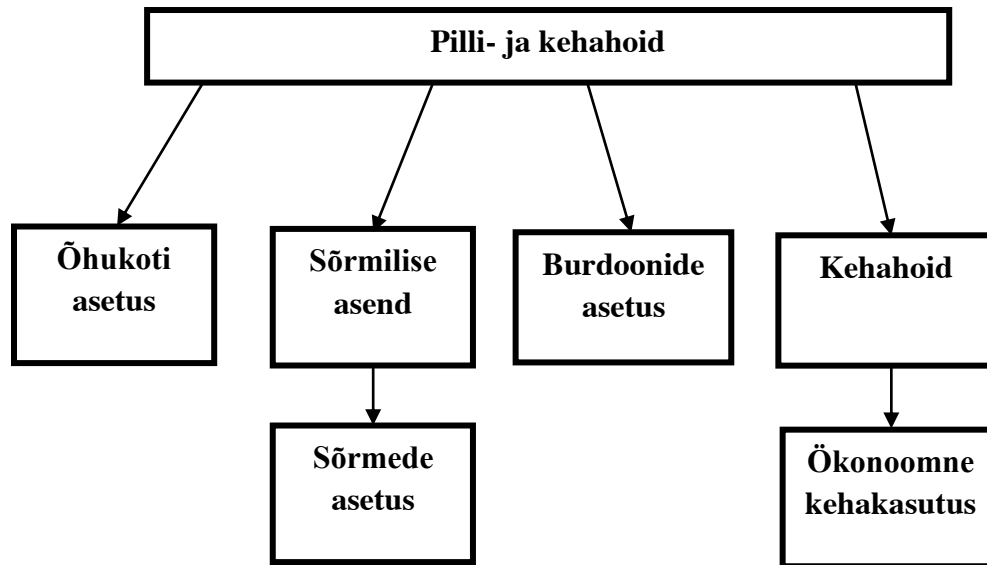
Kui intervjuude sisuanalüüsid on tehtud, siis analüüsin välismaiseid torupilliõpikuid, et leida sarnasusi või erinevusi õpetamismetoodikates.

Uuritavatest teemadest moodustasin kategooriad tuginedes välismaistele torupilliõpikutele, intervjuueeritavate vastustele ja enda õpetamise kogemustele. Siinkohal toon osad kategooriad välja joonistena, et lugejatel oleks kergem mõista ja jälgida teemade jaotust.

Joonis 2.3.1. Torupilli õpetamise tehnilised komponendid

Joonis 2.3.2. Pilli- ja kehahoid

Ilma joonisteta toon välja veel kolm kategooriat, mis ei jaotu alakategooriateks: **Õppematerjalid ja repertuaar; Sõrmilise ja burdoonide häälestamine; Torupilli hoidmine ja hooldamine.**

3. INTERVJUUDE TULEMUSED

Lähtudes intervjuude sisuanalüüsisist moodustasin kategooriad (vt 2.3 Andmeanalüüsi peatükki), mis omakorda jaotuvad alakategooriateks, et jaotada erineva suunitlusega meetodid ühte gruppi. Analüüsi tulemustes on välja toodud harjutused põhimõttega, et need kirjeldavad kõige paremini õpetamismetoodikaid, mida õpetajad kasutavad.

Intervjuude küsimused võib leida „Lisa 4“ alt.

3.1. Korralduslik taust

Järgnevate teemade kohta on õpetajatel suhteliselt sarnased arvamused, seetõttu toon välja õpetajate kogemused seoses laste ja täiskasvanute õpetamisega, individuaal- ja grupitundide andmisega ning õpilaste eelnevate muusikaoskuste vajalikkuse või mittevajalikkuse kohta. Lõpetuseks toon välja õpetajate enda mõtted, mida tundide käigus soovitatakse jälgida.

3.1.1. Lapsed või täiskasvanud

Kõik intervjuueeritavad on õpetanud nii täiskasvanuid kui ka lapsi. Enamik neist väidab, et laste õpetamine on vaearikkam ja aeganõudvam kui täiskasvanute õpetamine. Täiskasvanutega jõuab kiiremini ja produktiivsemalt edasi liikuda ning tegeleda ka muusika stiililiste küsimustega. Laste õpetamisel peab olema õpetaja ja psühholoog ühes isikus ning pidevalt motiveerima pilli mängima. Täiskasvanutel, kes on otsustanud torupilli õppida, neil on endal motivatsioon ja tahtmine olemas.

Enamjaolt sarnane oli õpetajate arvamus lapse vanuse kohta, kes alustab torupilli õpinguid. Pakuti 10-13 eluaastat, sest selleks ajaks on lapse füüsiline areng jõudnud sinnamaale, kus ta suudab torupilli kotti täis puhuda ning seda pigistada. Nooremad lapsed pole füüsiliselt veel nii tugevad.

3.1.2. Individuaaltund või grupitund

Torupilli õpetajad on veendunud, et algõpe peaks kindlasti toimuma kaks korda nädalas ja lühikeste (30 min) tundide kaupa. Eelistatakse individuaaltunde, kuna siis saab korruga keskenduda ühele õpilasele ja jälgida tema arengut. Grupis õpetades on edasiareng aeglasem ning mõne õpetaja jaoks isegi liiga vali tegevus. Kolm õpetajat pooldavad põhimõtet, et koosmäng on oluline ja arendav tegevus. Selleks on aga eelnevalt vaja pillimängu algoskus selgeks saada.

3.1.3. Eelnev muusikaline taust

Õpetajad ei pea oluliseks, et algaja torupillimängija peaks eelnevalt olema muusikat õppinud. Küll aga eelistatakse, et kõrgkooli pilli õppima tulles peab muusikaline algharidus olemas olema.

Eelnevalt puhkpilli mänginutel on torupilli õppides eelised, kuna nad oskavad hingata, puhuda ja sõrmi liigutada. Paar õpetajat aga väitsid, et eelnevalt puhkpilli õppinutel tuleb alustada võõrutamisega halbadest harjumustest, mis on tekkinud puhumise ja hingamisega, kuna torupillimängus ei ole fraasipärast hingamist.

3.1.4. Õpetajate soovitusel

- *Õpetaja peab hästi mänguline olema, ka täiskasvanutega. Kiputakse ära unustama, et pillimäng peaks lõbus olema.*

- *Õpilases peab sädet sütitama! Erinevused õpilaste vahel on väga suured ning sellega tuleb arvestada.*
- *Torupillimängus ei tohi liiga ümaralt mängida, vaid hästi täpselt, nii et herneterad jooksevad. Loks ei tohi sees olla.*
- *Sõrmiline tuleks teha pillimängija käte järgi, nii on lihtsam mängida.*
- *Õpilased kipuvad pelgama pilli. Õpetaja peaks õpilasele selgeks tegema, et pilli ei pea kartma.*

3.2. Torupilli õpetamise metoodikad

3.2.1. Esimesed tunnid

Selgus väga huvitav analüüsi tulemus, kus pidin tõdema, et kõige vanem intervjueeritav ja kõige noorem intervjueeritav alustavad esimesi torupillitunde sarnaselt. Nimelt peavad nad oluliseks, et kõigepealt peab õpilases tekitama huvi ja põnevust torupillimängu vastu ning „sütitama nad põlema“. Nad mängivad esimeses tunnis õpilasele torupilli, räägivad torupilli ajaloost ning mängutraditsioonidest Eestis.

Ülejäänud õpetajad aga alustavad koheselt pilli ehituse tutvustamisega ning mõningate esimeste harjutustega. Alustuseks antakse pill õpilasele kätte ja sätitakse enam-vähem õigesse asendisse. Torupilli õige asendi leidmine on iga tunni üks osa ning tavapäraselt leitakse see esimesel õppeaastal. Harjutusi kirjeldan täpsemalt järgnevatel alapeatükkides.

Esimestes tundides annavad õpetajad kätte torupilli tervikuna, kui õpilane on varasemalt kokku puutunud puhkpilli mängimisega. Kui aga on õpilane, kes pole eelnevalt puhkpilli mänginud, siis osad õpetajad annavad alustuseks roopilli või vilepilli. Põhjendusega, et õpilane saaks keskenduda sõrmede liigutamisele ja sõrmeavade katmisele. Teine osa õpetajatest arvab, et pole vahet, kas õpilane on eelnevalt mõnda pilli mänginud või mitte, kätte tuleb anda torupill koos oma kõikide tervikosadega.

Üks õpetaja, kes annab kohe alguses terve torupilli ütles järgmist: *Annan terve torupilli, sest see on õige. Liigun niivõrd aeglases tempos ning kohe on vaja tajuda tervikut. Oluline on kott. Sõrmilise osa on lihtne.*

Viis õpetajat pooldavad burdooniga mängimist algusest peale, et tekiks kopsumahtu ja suuremat jaksu pilli mängida. Tuuakse põhjuseks, et koos burdooniga on paremini kuulda kui toon kõigub ja saab õppida tooni ühtlaselt hoidma. Kaks õpetajat aga pooldavad alustuseks ainult sõrmilisel mängimist.

3.2.2. Hingamine ja harjutused

Hingamine on üks oluline osa torupillimängust, kuna ilma õhuta torupill ei tööta.

Torupilli õpetajad suhtuvad hingamisse väga erinevalt. Neli õpetajat ei pea üldse oluliseks hingamisele tähelepanu pöörata: *See on ükskõik, kui inimene saab mängida ja mingit probleemi ei teki siis hingab nii kuis tahab.*

Ülejäänud õpetajad peavad hingamist aga väga oluliseks: *Kindlasti, sest torupilli peab järjest kaua mängima ning selleks peab jaksu jätkuma.*

Torupilli mängides peab korraga palju õhku kotti puhuma. Selleks on oluline kõhuga hingamine ehk diafragma hingamine. *Rinnahingamisel pole jõudu ja sissehingamine jääb lühikeseks ning puhumine pikaks, peab aga olema vastupidi.*

Harjutus 1: Õpilane istub toolil kummargil ees nii, et rindkere on vastu jalgu. Sellises asendis peab lihtsalt hingama. Õhk peab liikuma ainult alakõhtu ja õpilane tunnetab, mis on kõhuga hingamine. Sellises asendis on raske hingata rindkeregga, mida torupillimängu juures ei tohigi olla.

Harjutus 2: Selili lamades hoiab õpilane käsi kõhu peal ja tunnetab kuidas hingates liigub õhk kõhtu. Selili lamades ei saa õhk tulla õlgadesse (rinnahingamine).

Harjutus 3: Ühe hingetõmbega torupilli kott täis puhuda ja hoida tooni. Kui kott taas tühjemaks läheb siis uuesti ühe hingetõmbega kott täis puhuda.

Harjutus 4: Diafragma harjutus. Käed asetada keha külgedele (sõrmed seljataga ja põidlad eespool). Sellises asendis hingates tuleb tunnetada sõrmedega, et õhk tuleb alla kopsudesse ning kõht ja selg liiguvad.

Harjutus 5: Diafragma lihastegrupi tugevamaks muutmiseks ja pingevaba kõri harjutus. Inimene või õpetaja paneb käe rusikasse ning asetab selle küünarnukiga põlvele nii, et rusikas jääb püsti asendisse. Õpilane peab pinguldama diafragma ning kõhuga rusikale peale toetuma nii, et keha jääb sirgeks ja ei vaju lössi. Sellises asendis peab õpilane rahulikult hingama ja rääkima, et kõri oleks täiesti vaba ning ei tekiks krampe. Pilli puhumise ajal peab õpilase tekkima täpselt sama tunne – diafragma tugev ja kõri vaba. Sama harjutust saab teha ka toolileenile toetudes.

Harjutus 6: Diafragma tööle saamiseks peab õpilane suu lahti ähkima nagu koer. Kõht hakkab sisse hingates suureks minema ja välja hingates kokku tõmbuma. Alustada võib aeglases tempos ning järjest kiiremaks minna, kuni lõpuks tekib ähkimise tunne. Õpetaja peab tähelepanu pöörama, et õhk ei liiguks üles rindkeresse.

Harjutus 7: Kopsumahu harjutus. Kopsud tuleb hingata õhku täis (suuga hingates) alustades kõhust kuni üles rindkereni välja, siis hingad veel kolm sõõmu ja hoiad natuke aega. Järgnevalt välja hingata kuni lõpuni ja veel kolm sõõmu välja hingata ning hoiad natuke aega. Nii tuleb teha mitu korda järjest, kuni jaksu jätkub. See harjutus aitab ka pearingluse vastu.

3.2.3. Puhumine ja harjutused

Samad õpetajad, kes kasutavad hingamisharjutusi, kasutavad ka puhumisharjutusi. Teised neli õpetajat ei pööra tähelepanu puhumisele, põhjendades, et see tuleb iseenesest ning sellega pole vaja tegeleda.

Kolme õpetajate arvates on puhumine treening, mida tuleb harjutada pidevalt, et oleks jaksu torupilli mängida. *Puhumise põhimõte: puhumiskotis peab olema piisavalt õhku, et*

saaks tekitada vajalikku survet, Puhumine peab toimuma diafragma survega, Puhumine ei tohi sõltuda meloodia fraasidest.

Harjutus 1: Paberilipik tuleb panna suu ette rippuma ja suunata õhku nii, et paber hakkaks lendlema. Õpilane peab aru saama õhu suunamisest. Sama harjutust võib teha ka pika S-tähega.

Harjutus 2: Vilistamisega saab harjutada õhu suunamist ühte punkti. Selle harjutusega peavad huuled kokku tõmbuma nii nagu puhumistoru suus hoides.

Harjutus 3: Käsi asetada kõhupeale ning puhuda teravaid õhulööke nii, et kõhus diafragma teeb järske lööke. Seda võib teha ka kardina või paberilehe poole. Huuled pingule, et tekiks suunatud surve.

Harjutus 4: Koti täis puhumise võistlus. Loetakse ära, mitme sõõmuga kotti saab täis puhuda (mida vähem, seda parem). Seda harjutust korrata mõne aja tagant, et näha edasiarengut.

Analüüs ja ülesanded tehakse tunnis kohapeal ning harjutused mõtlen samuti alles siis välja. Kõik sõltub inimesest ja on individuaalne. Pole olemas ühte konkreetset harjutust, mis sobib ja toimib kõigiga. Tuleb ise väga palju leiutada.

Fraasipärasest hingamisest võõrutamine

Kui õpilane on eelnevalt mänginud mõnda teist puhkpilli, kus kasutatakse fraasipärasest hingamist siis kõik õpetajad on ühel nõul, et sellisest hingamisest tuleb hakata võõrutama. Torupillimängus on hingamine ja puhumine sõltumatud meloodiast.

Harjutus: Õpilane mängib koti tühjaks ja puhub juurde nii, et tekiks ühtlane toon ja surve. Mõnda lihtsamat lugu mängides ei tohi puhuda fraaside lõpus ja alguses, vaid siis kui kotti on vaja uuesti täis puhuda. See võib toimuda ka keset meloodia fraasi.

Mööda puhumine

Kui õpilasel tuleb pilli puhudes huulte vahelt õhku välja siis järelikult on huulte lihased nõrgad.

Harjutus 1: Tuleb võtta ainult puhumistoru ning minna peegli ette ja puhuda. Õpilane peab jälgima huulte asendit ja kontrollima, et huuled oleksid korralikult suletud puhumistoru ümber.

Harjutus 2: Abivahendina kasutatakse kummist rõngast, mis pannakse puhumistoru otsa. See peab toetuma vastu huuli nii tugevalt, et õhk ei pääse huulte vahelt välja.

Harjutus 3: Õpilane peab võtma umbse puupulga, mis on sama läbimõõduga nagu torupilli puhumistoru ning sellega puhumist harjutama. Kui õhk läheb huulte vahelt välja siis õpilane kuuleb seda ja ülesandeks on korrigeerida huulte asendit, et õhk ei pääseks välja.

3.2.4. Tooni ja surve harjutused

Tooni ja surve hoidmisel on väga oluline survekäsi. Kaks õpetajat soovitavat survet anda vasaku küünarnuki alla jääva alaga. Ülejäänud õpetajate arvates peaks survet andma vasaku käe randmest küünarnukini ulatuva alaga. *Põhitunnetus on randme juurest, kuna seal on tunnetusnärvivid täpsemad. Ei tohi pigistada lapiti randmega.*

Käe tunnetuse harjutus: Pill tuleb täis puhuda ning lasta käel õhukoti peal rippuda ning käe raskusega läheb kott ise tühjaks. Kui kott taas täis puhuda siis peab õpilane tunnetama, kuidas kott lükkab kätt üles poole. Käsi peab olema täiesti vaba.

Harjutus 1: Pill täis puhuda ja mingi hääl kätte saada.

Harjutus 2: Pill täis puhuda ja mängida G-nooti kuni õhukott saab taas täiesti tühjaks. Seda tehakse mitu korda ning püütakse kuulata ja hoida ühtlast tooni.

Harjutus 3: Pill täis puhuda ja mängida G-nooti ning kui kott on pooltühi siis uuesti juurde puhuda, et tekiks torupillile omane katkematu heli. Seda harjutust jätkatakse, kuni saavutatakse ühtlane tooni hoidmine.

Eelneva harjutuse juurde kuulub ka järgnev harjutus. Kui soovitakse, et pill ei teeks imelikke hääli alguses ja lõpus, siis tuleb harjutada käe järsku liigutamist.

Harjutus 4: Torupilli kott tuleb täis puhuda sinna maani, kus ta veel häält ei tee ning siis järsu käe liigutusega survet andes peab tekkima kohe ilus toon. Pillimängu lõpetades peab kotil laskma natukene tühjemaks minna ning käsi järsu liigutusega kotist eemale tõmmata. Nii jääb torupillihääl ilma üleliigsete helideta seisma.

Neli õpetajat lasevad õpilasel kohe mängida koos burdooniga, et harjutada kopsumahtu ja surve hoidmist.

Harjutus 5: Mängida G-nooti koos G-burdooniga ning kuulata, et toon oleks üks (hääles) ja ei kõiguks ülesse-alla.

Kui õpilane ei oska kuulata, kas toon kõigub või mitte siis üks õpetaja soovib järgmist harjutust.

Harjutus 6: Õpilasel on torupill käes ja ta puhub selle täis ning hoiab sõrmilisel nooti. Õpetaja paneb ühe käe õpilase seljale ja teise õhukotile ning reguleerib survet, et toon oleks ühtlane. Õpilasel on ülesandeks kuulata ühtlast tooni.

Kolm õpetajat kasutavad kahte huvitavat meetodit, kui õpilane pole varem puhkpilliga kokku puutunud ning sõrmede asetamine torupillisõrmilisele on veel keeruline (harjutus 7 ja 3.2.5. Sõrmetehnika harjutus 1).

Harjutus 7: Õpilasel on torupill kaelas ja käsivars asetatud kotile. Sõrmiline on torupilli küljest eemaldatud ja üks burdoon avatud. Õpetaja või õpilane ise hoiab sõrmilise juurest

kotti suletuna, et õhk välja ei pääseks. Õpilane puhub õhukoti täis ja püüab bordooni kuulates hoida ühtlast tooni ning vahepeal kotti õhku juurde puhudes.

Kirjeldatud harjutus on hea, kuna õpilane saab harjutada surve andmist ja tooni hoidmist ilma, et ta peaks tegelema samal ajal oma sõrmedega.

Üks õpetaja vastas, et ta ei tee üldse harjutusi. Tema põhimõte on: *Mine ja harju torupilliga!*

Puhumisega surve andmine

Puhumisega surve hoidmine on teema, millega olen ise viimasel ajal kokku puutunud nähes oma õpilasi tooni hoidmisega tegelevat. Seetõttu uurisin ka intervjueeritavatelt sama teema kohta ning sain järgnevad vastused:

Olen avastanud, et survet hoian ka puhudes. Puhumisega saan survet ühtlasemalt hoida. Käega hoian survet ainult siis kui pean sisse hingama. Õhukott peab olema täis ja pingul.

Puhumine sekkub surve andmisesse. Puhudes õhku survega juurde pead kätt järgi laskma, et pilli keel kinni ei lööks.

Puhumine on surve väline asi. Survet kontrollin käega. Survega puhumist kasutad siis kui toonis on tekkinud viga. Näiteks ülemine D-noot on liiga madal, siis puhun tugevamalt ehk annan survet puhumisega juurde, et D-nooti kõrgemaks saada.

Puhumise abil ma survet ei reguleeri. Puhumine on koti täis puhumiseks.

3.2.5. Sõrmetehnika harjutused

Harjutus 1: Õpetaja ja õpilane seisavad vastakuti ning torupill on õpetaja käes, kes puhub sellele täis ja annab survet ning hoiab tooni. Sõrmiline on keeratud õpilase suunas ja ta saab proovida sõrmilisel mängimist.

Viimane harjutus on hea seetõttu, et algaja õpilane ei pea samal ajal mitme asjaga korraga tegelema ning saab keskenduda ainult sõrmede liigutamisele ja sõrmeaukude katmisele.

Väikese sõrme harjutus: Järgnev harjutus on vajalik selleks, et sõrmiline käest ei libiseks kui peab ülemisi noote mängima. Parema käe väike sõrm tuleb asetada oma augule toeks, kui G-noodist kõrgemale mängitakse.

Kuna torupilliga pole võimalik keelelööke ehk noodi eraldusi teha nii nagu teiste puhkpillidega, siis kasutatakse järgnevat harjutust.

Noodi eraldused: Noodi eraldusi tehakse läbi ülemise või alumise noodi. Näiteks G - noodi eraldust tehes läbi ülemise A -noodi, peab G -noodi augu peal olevat sõrme järsu liigutusega eemaldama ja tagasi panema. Kui soovitakse G -noodi eraldust teha läbi alumise noodi siis peab Fis -noodi sõrme lööma kiire liigutusega vastu Fis -noodi auku. Nii tekib kõla nagu mängiks sama nooti mitu korda järjest.

Sõrmede arendamiseks mängitakse järjest noote kolme või nelja kaupa ülesse igalt astmelt, kolmkõlasid, heliredeleid, trillerdusi, mõnest loost võetud meloodia lõiku. Õpetajad mõtlevad ise erinevaid etüüde ja harjutusi välja. Soovitatav on anda õpilastele ülesandeid ise lookesi ja harjutusi luua.

Kui õpilasel on harjumus mängida pilli nii, et sõrmed tõusevad väga kõrgele siis üks õpetaja soovitab järgnevat harjutust.

Pilduvad sõrmed: Sõrmilise ülemise osa külge kleepida või siduda kustukumm, mille külge - suunaga alla poole - panna sukavarras. Nüüd, kui pilli mängida, ei tohi sõrmed sukavarda vastu puutuda.

3.3. Pillihoid ja kehahoid

3.3.1. Õhukoti asetus

Õhukoti asetuse teemal on õpetajate arvamused erinevad. Neli õpetajat peavad oluliseks, et õpilane leiab ise endale mugava pillimängu asendi ning teised, et õpetaja peab kindlasti sekkuma ja füüsiliselt sättima. Arvamused lähevad pooleks selle koha peal, kas õhukotti tohib teise käega kaenla alla lükata või mitte. Alljärgnevalt on üks harjutus, kuidas pillikoti asetumist leida.

Harjutus: Õpilane võtab puhumistoru hammaste vahele ja sõrmilise otse enda ette kätte ning kallutab ennast pisut ette kummargile. Pill puhutakse täis ilma käega kotile vajutamata, et tekiks hääling ning alles siis asetatakse käsi kotile ja samal ajal tõustakse püsti. Õhukott jääb kõige paremasse asendisse ning käe alla jääb õhukoti laiem osa. Kui puhumistoru suust lahti lasta ja see jääb otse suu ette seisma, siis on leitud õige õhukoti asetus.

Oluliseks peetakse ka põhimõtet: *Vasaku käe randme juurest kuni sõrmedeni tekib kaar. Õhukott ei tohi pöidla liigesest edasi tulla. Randme juures on tunnetus peenem, et survet anda.*

3.3.2. Sõrmilise asend

Õpetajad on ühel meelel, et sõrmiline peab olema otse enda ees ning käed peavad olema sümmeetrilised ja pingetest vabad. Käe asend sõrmilisele asetades peab olema sama nagu vabalt rippuva käe asend.

Kui sõrmiline läheb viltu, siis on õhukoti asend vale ning seda tuleb muuta. Samuti aitab see, kui õpilane viia peegli ette mängima ja ta saab ennast ise vaadata ning analüüsida.

3.3.3. Sõrmede asetamine sõrmilisele

Kõik õpetajad on ühisel meelel, et pilli mängides peavad sõrmed olema täiesti vabad. Ühe õpetaja arvates peaks pillimeister tegema sõrmilisi ilma sisse treitud sõrmesooneteta, kuna inimeste sõrmed on erinevad.

Sõrme otstega ei tohi mängida, kuna need ei pruugi korralikult auke katta ning sõrmed on liiga kõverad.

Kui parema käe väike sõrm ei ulatu auguni, siis tuleb see sõrm kõigepealt sõrmilisele asetada ning seejärel teised sõrmed järjest järgi asetada omadele kohtadele.

Harjutus 1: Käsi peab olema rippuvas asendis vaba. Samamoodi asetada käsi sõrmilisele ilma, et sõrmed kohe aukudele asetuksid. Vabastatud sõrmi ülesse ja alla liigutades peaksid need leidma sõrmilise augud ülesse. Põialt alguses sõrmilisele ei aseta. Kui põial juurde tuua siis käsi peab ikka jääma loomulikku vabasse asendisse. Järgnevalt avatakse ja suletakse sõrmilisel auke, ilma mängimiseta.

Krampis sõrmed

Krampis sõrmedele pööravad õpetajad erinevalt tähelepanu. Kolme õpetaja arvates on see alguses loomulik ning see pole tähtis, aga samas teised õpetajad arvavad, et see on algusest saadik väga oluline, muidu jääb halb harjumus sisse.

Soovitus 1: Mõtelda, et sõrmiline on nagu tibupoeg, keda ei tahaks katki pigistada.

Soovitus 2: Tunnetada õhusurinat näppude all ning õrnalt sõrmi liigutada (noote vahedata).

Soovitus 3: Viia õpilane peegli ette ja näidata, et pigistades lähevad sõrmed valgeks - seda ei tohi juhtuda. Nii jäävad sõrmedele augu kujulised ringid.

3.3.4. Burdoonide asetus

Õpetajate arvamused on kahetised. Nelja õpetaja arvates leiab õpilane ise õige asendi ning kolme arvates peaksid burdoonid rippuma paralleelselt maaga ja sellise asetusega, et õhk pääseks vabalt burdoonidesse.

Burdoonid peaksid enamiku arvates paelaga kaelas rippuma, et parema käega saaks vabalt burdoone häälestada. Pillikoti asend väga ei muutu, kui burdoonid on paelaga käe küljes või ilma paelata käe peal.

3.3.5. Kehahoid

Kehahoid pillimängu juures peab olema vaba ning ilma pingeteta. Soovitatakse mängida seistes sest siis on keha erksam ning hingamine vabam. *Seistes mängides suureneb füüsiline valmisolek ning füüsiline aktiivsus on ühtlasemalt jaotunud. Istumine on diafragma tööle pärssiv.*

Reegel: Kui vaatad peeglisse ja näed oma kehahoidu, siis see peab olema sümmeetriline. Midagi ei tohi viltu või ebaloomulikus asendis olla. Keha peab olema pingevaba.

Intervjuude käigus selgus, et kehahoiuga tegelevad rohkem õpetajad, kes on torupilli õpetamisega pikemat aega kokku puutunud ning oskavad õpilase keha paremini jälgida. Kolm õpetajat kasutavad mõnda üksikut ökonoomse kehakasutuse ehk Alexanderi tehnika harjutust.

3.4. Õppematerjalid ja repertuaar

Torupilli õppematerjale leidub Eestis vähe. Pole olemas sellist õppematerjali, mida saaks kasutada algaja torupillimängija, et teada saada, kuidas Eesti torupilli peaks mängima.

Õpetajad kasutavad olemasolevaid vanu arhiivisalvestisi, kus mitte elavate kirjas torupillimängijad oma lugusid mängivad. Raamatutest ja noodiraamatutest kasutavad Tampere „Eesti rahvapillid ja rahvatantsud“ ning muid materjale, mida pole ametlikult välja antud. Otto Anderseni „Pakri pulmatsükkel“, Johannes Tauli kogutud Viljandi- ja Valgamaa torupillilood. Samuti kasutatakse regilaulikuid, koraalilaulu raamatuid ja uuemaid väljaandeid nagu Sandra Sillamaa „Uued pillilood pärimusmuusikas“ 2008.

Järgnevalt olen kokku pannud nimekirja lugudest, mida õpetajad kasutavad esimesel õppeaastal algajatega. Lugude juurde ei ole toodud päritolu, kuna kõik lood on enamjaolt pärit õppematerjalidest, mis on ülalpool välja toodud. Sisulisema uuringu antud lugudele teeb töö autor siis kui hakkab koostama eesti torupilli õpikut.

Esimesel õppeaastal õpetatavad lood:

- „Targa rehealune“
- „Halliste torupillilugu“
- „Vana ranna“
- „Tilut-tilut“
- „Sarve polka“
- „Kägar“
- „Hiiu labajalg“
- „Tarvastu torupillilugu“
- „Paistu torupillilugu“
- „Vormsi labajalg“
- „Kuusalu saajalugu“
- „Räditants“ 1.osa
- „Kolme paari“ lihtsam variant
- „Isa polka“ (Jaan Rand)

- „Labajalavalts“ (Jaagup Kilström)
- „Suure Tõllu labajalg“ (Jaan Piht)
- „Aablinna isandate lugu“ (Villem Ilumäe)
- „Jüri labajalg“ (Jüri Metssalu)
- „Lendava verekaani labajalg“ (Oliver Parrest)
- Lihtsamad tuttavad lood
- Lihtsamad tantsulood
- Lastelaulud

Õpetajatele meeldib kasutada lugusid, kus on ühepikkused pikad noodid. Siis ei pea õpilane kohe alguses tegelema rütmidega. Meetrum peab olema olema, et tunnetada nootide pikkust. Eelistatakse väikese ulatusega lugusid. Arvamused lähevad lahku selle koha pealt, kas vasaku käe pöialt peab kasutama hakkama kohe või alles hiljem, siis kui teiste sõrmede liigutamine on selgemaks saanud.

Levinud on põhimõte: noot on loo meelde tuletamiseks. Arendatakse kuuldelist mängu. Neli õpetajat kasutavad meetodit, kus ennem õpitakse lugu lauldes selgeks ning alles siis võetakse pill kätte ja õpitakse sama lugu pilli peal mängima. Alustuseks võetakse lihtsamad lood, mille viis jääb kergesti meelde. Nendes lugudes on järjest noodid ning kõige rohkem tertsi või kvardi hüpe.

Õpetajad mõtlevad ise lugusid välja või lasevad õpilastel teha omaloomingu lookesi torupillil. See arendab loomingulisust ja julgust ise lugusid välja mõelda. Üks õpetaja laseb kirjutada või kirjutab ise kõik õpitud lood vihikusse, et õpilasel tekiks enda repertuaarikogu.

Eesti torupilli õppematerjal

Kui küsisin õpetajatelt, kas nad tunnevad mõnest õppematerjalist puudust siis oli palju ideid ja mõtteid:

- *Torupilli algõpetuse materjal oleks hea. Erinevad harjutused ja lood, mis lähevad samm-sammult raskemaks.*

- *Repertuaarikogumik, millel on nii noot kui ka kuulamismaterjal.*
- *Praegu elavate pillimeeste salvestused, näiteks Ants Tauli lood ja Ando Kiviberigi lood jne.*
- *Arhiivisalvestused võiksid olla avalikult välja antud. Olemasolevaid noodilugusid salvestada ja välja anda.*
- *Tore oleks üks õppematerjal, mida saaks anda õpilastele ise uurida ja nad saaksid vaadata ning kuulata.*

3.5. Torupilli häälestamine ja hooldamine

3.5.1. Sõrmilise ja burdoonide häälestamine

Torupilli häälestamine on oluline, kui mängitakse mitmekesi koos. Siis peavad pillid kokku kõlama. Üksi mängides on oluline, et sõrmiline ja burdoon oleksid omavahel hääles. Kui pill on stabiilne, siis ei pea seda ilmtingimata häälestaja järgi sättima.

Õpetajatel on kaks meetodikat: õpetajad häälestavad oma pilli õpilase järgi või pannakse mõlemad pillid hääle häälestusaparaadiga. Peamiselt kasutatakse teist varianti, et õpilane harjuks õiget tooni kuulma ning häälestusaparaati kasutama.

Sõrmilise häälestamist õpetatakse piugu või niidi liigutamisega. Kolm õpetajat ütlevad, et tuleb ainult piuku liigutada, sest see on ohutum (pilli keel ei saa viga). Teised neli jällegi lasevad nii piugu kui ka keelele oleva niidi liigutamist õppida.

Sõrmilise häälestamise võtavad esimesel aastal õpetajad valdavalt enda vastutusele, kui on nooremad õppijad. Täiskasvanud ja suuremad lapsed peavad esimese poolaasta jooksul sõrmilise häälestamise õpetaja näpunäidete abil ise selgeks saama.

Iga noodi eraldi häälestamisel kasutatakse erinevaid materjale: mesilasvaha, kleeplinti, kummist rõngaid. Viis õpetajat ei soovita sõrmilise kõiki noote häälestajaga hääle panna:

Torupillil on naturaalhäälestus ja see pole sama, mis on häälestusaparaadiga häälestades. Ise tuleb kuulmisega intervalle tunnetada ning noodid häälede panna.

Burdoonide ehk bassitorude häälestamiseks on õpetajatel ühtne harjutus.

Harjutus: Sõrmilise G-noot häälestatakse aparaadiga. G- burdoon avatakse ning kuulatakse, kas mõlemad noodid kõlavad üksteisega kokku. Kui ei kõla, siis tuleb liigutada G- augul olevat näppu ülesse poole (G- noot muutub kõrgemaks) ja kui see ei sobi, siis liigutatakse Fis- augule näppu vähehaaval peale (G- noot muutub madalamaks). Kui on ülesse leitud, kas peab G- nooti tegema kõrgemaks või madalamaks, siis tuleb vastavalt kuuldule burdooni häälestada. Burdooni välja tõmmates läheb bassinoot madalamaks ning kokku lükates jällegi kõrgemaks. Kui G-noot ja G- burdoon on omavahel hääles, siis kuulatakse veel ülemise D-noodi ja burdooni häälestust, mille vahel peab olema puhas kvint. Sarnast harjutust tehakse D- burdooni ja A-noodiga ning nende nootide vahel peab samuti kõlama puhas kvint.

Torupilli häälestamisel tuleb õppida kuulama võnkesagedusi, et tunnetada, kas noodid kõlavad omavahel kokku või mitte. Häälestuse kuulama õppimine võib võtta kaua aega ning sellega tuleb kannatlik olla ja pidevalt harjutada.

3.5.2. Torupilli hoidmine ja hooldamine

Pilli hoidmine on väga oluline ning õpetajad näitavad, millised on torupilli ehituslikud õrnad kohad.

Pilli ei tohi jätta kuuma ega külma kätte, vaid stabiilse temperatuuriga ruumi. Kuum kuivatab pilli liiga ära ja puidust osad võivad pooleks või praguliseks kuivada. Liiga külm temperatuur ei mõju pilli õhukotile ega keeltele hästi. Kui pilli miinuskraadidega mängida, siis õhuniiskus kondenseerub keeltele ning need jäätuvad ära. Torupill läheb väga madalaks ning lõpuks lakkab mängimast.

Torupilli keeli ei õpeta õpetajad esimesel aastal tegema. Põhjuseid on erinevaid: õpetaja ei oska ise teha, algaja ei pea seda veel teadma või mängijatel pole huvi keelte tegemise vastu. Kaks õpetajat näitavad tundides pillikeele tegemist, aga ei õpeta veel neid meisterdama: *Seletan, et torupillimängija peab ka meister olema ja peab teadma kuidas torupilli parandada. Seda ei saa kellelegi teisele jätta. Ise peab oskama oma torupilli parandada.* Edasi jõudnud õppijaid õpetatakse pillikeeli tegema või saadetakse meistri Andrus Tauli juurde, kes teeb uued keeled.

4. EESTI TORUPILLI ÕPETAMISMETOODIKATE JA VÄLISMAISTE ÕPETAMISMETOODIKATE VÕRDLU

„On Teaching Bagpipes“ L. Davidson

Seda šoti torupilliõpikut saab võtta eeskujuks eesti torupilli õpetamisel. Õpetamismetoodikad on väga head ning neid saab kohandada eesti torupilli järgi. Põhi teemadeks on: sõrmeharjutused, kätehoiak, hingamine ja surve hoidmine, harjutamise põhimõtted, noodiõpetus algajatele ning põhimõtte alustada lihtsatest lugudes.

Selles õpikus on õpetamispõhimõtete peatükk, mis tuletab meelde ja motiveerib õpetamisel leidma huvitavaid ja edasiviivaid lahendusi. „Me ei tohiks kunagi kaotada õpetamise põhimõtet – ükskõik kui palju või vähe annet on õpilasel alguses, tuleb teda siiski motiveerida ja suunata nautima torupillimängu“ (Davidson 2011, lk 4).

Peatükis „Practical First Step“ (*Praktiline Esimene Samm*), õpetatakse rütmitunnetust sõnade abil ja noodipikkusi sammude abil. Eesti torupilli õpetajate metoodikate seas sellist õpetusviisi ei leidunud aga see on väga kasulik ükskõik millise pilliõppe juures.

Peatükis „The Madeline Hunter Direct Instruction Model“ (*Madeline Hunteri otsese instruksiooni mudel*), räägitakse õppimise ja õpetamise aluspõhimõtetest ning kuidas tundi ette valmistada. See peatükk on kasulik igale õpetajale, kuna on analüüsitud õpetamise põhialuseid. Õpilasele uut lugu õpetades peame hoidma eesmärgid silme ees, mida me soovime selle looga õpilasele õpetada. Sama tuleb selgitada ka õpilasele, et ta mõistaks õpitu vajalikkust.

Kuuendas peatükis „The Magic Maxim and the Golden Rule“ (*Maagiline Maksim ja Kuldne Reegel*), tuuakse näiteid kuidas mõjutab aeglaselt mängimine õppimise arengut ning kuidas kiiresti mängides jäävad vead kahesilma vahele. Kuldne reegel: „Harjuta aeglaselt, õpid kiiresti.“ (*ibid*, lk 19) Mõned eesti torupilli õpetajad ütlesid, et on kokku puutunud sellega, kui õpilasel on soov tõestada, et ta suudab kiiresti mängida. Seetõttu jääb õpilasel endil märkamata, et tal ei tule mõni keerulisem noodikombinatsioon hästi välja.

Ülalmainitud peatükk aitab õpetajal õpilasele selgitada, miks on vaja enne selgeks õppida aeglaselt mängimine.

Peatükis „Transition to Bagpipes“ (*Üleminek torupillile*) antakse ülevaade hingamisest, puhumisest ja surve hoidmisest. Sarnaseid kirjeldusi ja harjutusi kasutavad ka eesti torupilli õpetajad oma õpetamismetoodikates.

Kokkuvõtteks võib öelda, et eesti ja šoti torupilli õpetamismetoodikatel on palju sarnasusi. Eesti torupilliõpiku koostamisel võiks ülaltoodud õpiku metoodilistest peatükkidest eeskujtu võtta.

„The Highland Bagpipe tutor book“ The National Piping Center

Eesti torupilli õpetamisel saab antud õpikust eeskujtuks võtta 4. ja 5. peatüki harjutused, mida peaks kohandama eesti torupilli mänguulatuse järgi. Sarnasus on ka peatükis 27, kus õpetatakse burdoone häälestama. „Kuulmisoskuse arendamine võtab aega ning seda peab harjutama. Tenor burdoon peab olema harmoonias sõrmilise ülemise A ja alumise A noodi järgi.“ (The Highland Bagpipe tutor book 2001, lk 71) Eesti torupilli peab G-burdooni häälestama G-noodi järgi ja D-burdooni A-noodi järgi ning mõlemal korral kontrollima häälestust ülemise D-noodiga.

Selle õpiku põhimõtte burdoonide kasutamisel on järgmine: „Kui lihtsad meloodiad ja püsiv toon on saavutatud ilma burdoonideta, siis on aeg tutvuda burdoonidega ükshaaval“ (*ibid*, lk 71).

Eesti torupilli õpetamisel kasutatakse enamjaolt metoodikat, kus lastakse tooni harjutada kohe koos burdooniga. Paar õpetajat kasutavad ülalpool kirjeldatud metoodikat ning peavad seda paremaks. Põhjuseks tuuakse, et õpilane, kes pole varasemalt puhkpillimänguga tegelema, ei suuda kohe nii palju puhuda, et burdooni ja sõrmilisega koos mängida.

Eesti torupillil õpetatakse sõrmi asetama pehme alaga, mis jääb sõrme otsast kuni esimese sõrmelülini (mitte sõrme otsaga). Antud raamatu esimeses peatükis õpetatakse sõrmi

asetama sõrmilisele pulksirgelt ning noodiauke katavad sõrmede erinevad kohad alates sõrme algusest, kuni kolmanda lülini.

Õpiku lõpus olevas lisapeatükis „Apendix C“ kirjeldatakse, kuidas algajatele hästi lihtsalt õpetada esimesi võtteid sõrmilisel. Selle peatüki meetodika sobib väga hästi eesti torupillile, kui kohandada noodivõtteid ehk sõrmestust. „Algajatele on tihti raske esimestes tundides katta kõiki sõrmilise auke korraga. /.../ Esimeses tunnis tutvutakse ainult ülemise käe nootidega ning alumine käsi puhkab sõrmilise all otsas.“ (*ibid*, lisa C) Eesti torupilli juures on see õpetamismeetod, mida kasutavad kaks õpetajat, kui õpilane pole varasemalt puhkpilli mänginud. Enamjaolt püütakse esimestes tundides õppida selgeks G-noot, milleks on vaja kahte kätt.

Kokkuvõtteks ütleks, et antud õpiku meetodikakirjeldused lähevad oma põhimõtetelt kokku eesti torupilliõpetamise meetodikatega. Erinevus on lihtsalt pillide ehitustes.

„A Manual for the Irish Uilleann Pipes“ P. Sky

Selle õpiku burdoonide häälestamise peatüki põhimõtted sobivad hästi eesti torupilli õpetamismeetodikatega. „Kui sõrmilisel kõlab A-noot siis liiguta ühe käega D- burdooni nii, et nende nootide vahel kõlaks kvint. Pärast kontrolli, kas burdooni häälestus sobib sõrmilise terve skaalaga kokku.“ (Sky 2000, lk 48) Sama põhimõtet kasutavad ka eesti torupilli õpetajad oma õpetamise meetodikates.

Samuti on toodud hulgaliselt hästi seletavaid illustratsioone: keha- ja pillihoid, keele meisterdamine, burdoonide häälestamine, sõrmilise skaala. Kahjuks aga need ei sobi üldse eesti torupilli meetodikatega, kuna iiri torupilli ehitus ja selle hoid on täiesti erinev. Need pildinäited on eeskujuks tulevase eesti torupilli õpiku tegemisele. Sellise süsteemiga ülesehitatud õpik on lihtsasti mõistetav ning hästi jälgitav.

Antud õpiku kokkuvõtteks saab öelda, et iiri torupilli õpetamise meetodikad ja eesti torupilli õpetamise meetodikad ei sobi omavahel kokku, kuna mõlema pilli ehitused on väga erinevad.

JÄRELDUSED

Kuna torupilli mängimise traditsioon katkes Eestis aastal 1968, siis ei olnud enam kedagi, kes näitaks uutele huvilistele, kuidas torupilli mängida. Seetõttu hakati pilli ise õppima. Eesti torupilli õpetamisel on välja kujunenud meetodikad, mida praegused õpetajad on pidanud ise välja mõtlema. Olemasolevad meetodikad levivad hetkel õpetajalt õpilasele edasi, nii nagu levisid vanasti pillilood, laulud ja teadmised.

Järgnevalt toon välja vastused esimesele uurimisküsimusele, milleks oli: **Milliseid torupilli õpetamismeetodeid Eestis kasutatakse ning mis neid meetodeid iseloomustab?**

Õpetajad kasutavad tihti meetodit, kus nad vastavalt õpilase vajadustele mõtlevad kohapeal välja uusi harjutusi. Ollakse väga loomingulised ja mängulised, et õpilastel oleks pilli huvitavam õppida.

Surve ja tooni hoidmise harjutused on õpetajatel enamjaolt samad. Kolm õpetajat kasutavad ühte kuni kahte harjutust ning teised on jällegi eelnevatele harjutustele erinevaid edasiviivaid harjutusi juurde mõtelnud. Kaks õpetajat kasutavad põnevat harjutust, kus õpilane saab tegeleda ainult ühe tegevusega korraga: puhumisega, tooni hoidmisega või sõrmilisel mängimisega (harjutus on kirjeldatud kahes alapeatükis – 3.2.4. Tooni ja surve harjutused ning 3.2.5. Sõrmetehnika harjutused).

Sõrmetehnika harjutused on õpetajatel samad. Ühe noodi, kolme järjestikuse noodi, kolmkõlade, lihtsamate noodiharjutuste ja mõne loo fraaside mängimine. Noodieraldamise harjutust õpetavad kõik õpetajad samamoodi.

Kehahoiu kasutusele pööratakse tähelepanu, siis kui mõnesse kehaosasse tekib pinge või valu. Enamjaolt püütakse õpilastele selgeks teha, et keha, käed, jalad ja pea peavad hästi vaba olema. Kolm õpetajat kasutavad mõnda üksikut ökonoomse kehakasutuse tehnika

harjutust (Alexanderi tehnika). Kehahoiule pööravad rohkem tähelepanu õpetajad, kes on pilli õpetamisega tegeleenud pikemat aega.

Neli õpetajat lasevad õpilasel esmalt tooni hoidmist harjutada koos burdooniga, et õpilane kuuleks tooni kõikumist või püsivust. Kolm õpetajat seevastu õpetavad tooni hoidmist ainult sõrmiliselega, tuues põhjuseks, et burdooniga mängimist alustades ei jaksa õpilane pilli mängida. Raamatus „The Highland Bagpipe tutor book“ lk 71, on samuti soovitatud ennem ühtlane toon ja mõned lihtsamad lood selgeks õppida ning alles hiljem burdoonid juurde lisada.

Kõiki neid meetodeid iseloomustab õpetajate enda leidlikkus ning õpetuste edasi kandumine inimeselt inimesele mitte kirjalikul teel.

Õpetajate vastustest ja suhtumistest on näha, kes pühendub rohkem õpetamisele, ning kes õpetab edasi ainult põhiteadmisi, mida on kunagi ise õppinud. Mõned õpetajad leiutavad kohapeal uusi harjutusi ja pühendavad ennast õpilase edasiarengusse, püüdes teda erinevate harjutuste ja ülesannetega suunata. Teine osa õpetajatest ei pööra tähelepanu hingamisele, puhumisele, harjutuste raskusele ega uute harjutuste välja mõtlemisele, vaid õpetavad seda, mis neile oma õppimisaastatest on meelde jäänud.

Edasi toon välja vastused teisele uurimisküsimusele, milleks oli: **Kas eesti torupilli õpetamise meetoditel on sarnasusi ka teiste riikide torupilli õpetamise meetoditega (tuginedes välisriikide torupilliõpikutele)?**

Eesti torupilli õpetamise meetodikate ja välismaiste torupilliõpikute meetodikate võrdlusel leidsin mitmeid sarnasusi ja väga palju erinevusi. Täiesti erinevad on sõrmede asetamine sõrmilisele, sõrmilise skaala ja noodieraldamise harjutused. Iiri torupilli puhul ka pilli ja kehahoid.

Sarnasusi leidsin rohkem šoti torupilli õpikutest, kus kirjutatakse kehahoiu kasutamisest, burdoonide häälestamisest ja häälestuse kuulama õppimisest, harjutamise põhimõtetest ning lihtsamate lugudega alustamise eelistest.

Ühe eesti torupilliõpetaja õpetamisnipp ja šoti torupilliõpiku harjutamise põhimõte on samad: lugu tuleb aeglaselt selgeks mängida, et *herneterad oleksid reas*.

Eesti torupilli õpetajad ja välismaised torupilliõpikud soovivad üheselt alustada pillimängu torupilli põhitoonist. Ainult ühes õpikus oli välja toodud, et algaja mängija, kellel pole varasemat kokkupuudet puhkpilliga, võib alustada mõnest ülemisest noodist, kus ei pea palju sõrmi korruga sõrmilisele asetama. Sama põhimõtet kasutavad ainult kaks õpetajat.

Püstitatud uurimisküsimustele leidsin vastuseid ning uusi ja huvitavaid õppemeetodeid. Õpetajad kirjeldasid mitmeid erinevaid meetodeid ja harjutusi, mida nad kasutavad algajate torupillimängijate õpetamisel. Meetodeid analüüsid sain ülevaate õpetajate teadmistest, oskustest ning loomingulisest lähenemisest õppeülesannetele. Välismaiseid torupilliõpikuid analüüsid tõesin, et on ainult üksikud peatükid, mida saab kasutada eesti torupilli õppes. Seega arvan, et oleks vaja luua eesti torupilli õpik, mida saaksid kasutada nii õpetajad kui ka algajad torupillimängijad. Kui minna uurimistööga edasi, et luua mainitud õpik, siis peaks uuritavatelt põhjalikumalt ja detailsemalt uurima erinevate algharjutuste ja repertuaari kohta. Praeguses töös kirjeldatud harjutusi saab väga hästi rakendada torupilliõppe igapäevatoos.

KOKKUVÕTE

Antud uurimistöö eesmärgiks oli eesti torupilli õpetajate ja õpetamismetoodikate kaardistamine. Samuti olemasolevate välismaiste torupilliõpikute metoodika peatükkide võrdlus eesti torupilli õpetamismetoodikatega, et teada saada nende õpikute sobivusest või mitesobivusest eesti torupilli õpetamisel.

Oma uurimistöös kasutasin kvalitatiivset uurimismeetodit, mille abil sain välja tuua õpetajate õpetamismeetodid ning võrrelda nende sarnasusi ja erinevusi. Andmed kogusin intervjuude teel, et õpetajad saaksid võimalikult vabalt kirjeldada oma õpetamismeetodeid. Uuritavateks olid seitse torupilliõpetajat, kes on töötanud või töötavad hetkel ametlikult Eesti haridusasutustes.

Intervjuude tulemusi analüüsid leidsin vastused uurimisküsimustele. Kuna puudub eesti torupilli õppematerjal, siis on õpetajad väga loomingulised ning mõtlevad harjutusi ja lihtsamaid lookesi ise välja. Torupilli õpetamismeetodid kanduvad Eestis õpetajalt õpetajale mittekirjalikul teel. Selle tõttu on näha sarnasusi ja erinevusi õpetamismeetodites. Sarnased on surve ja tooni hoiu ning sõrmetehnika harjutused. Kehahoiule pööravad tähelepanu õpetajad, kes on rohkem pilli õpetamisega tegeleenud. Erinevused on hingamisharjutuste ja puhumisharjutuste kasutamises. Kolm õpetajat tegelevad nende harjutustega ning neli neist ei pööra mainitud harjutustele üldse tähelepanu, kuna nad ei pea seda vajalikuks. Erinevalt õpetatakse tooni ja surve hoidmist – neli õpetajat lasevad õpilastel tooni hoida ja kuulata koos burdooniga ning kolm õpetajat ilma burdoonita.

Võrreldes välismaiste torupilliõpikute metoodikapeatükke eesti torupilli õpetajate metoodikatega, leidsin mitmeid ühiseid jooni. Sarnasusi leidsin rohkem šoti torupilli õpikutest, milleks on kehahoiu kasutamine, burdoonide häälestamine ja häälestuse

kuulama õppimine, harjutamise põhimõtted ning lihtsamate lugudega alustamise eelised. Erinevused on sõrmede asetuses sõrmilisele, sõrmilise skaala ja noodieraldamise harjutused. Iiri torupilli puhul on suur erinevus pilli- ja kehahoius.

Antud teemat võiks põhjalikumalt edasi uurida erinevate torupilli algharjutuste kohapealt ning sellest koostada eesti torupilli õppematerjali, mida saaksid kasutada nii õpetajad, õpilased kui ka huvilised torupillimängijad.

KASUTATUD KIRJANDUS

Allmo P-U. 1990. *Säckpipan i Norden*. Stockholm & Uppsala

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2005. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Kirjastus Medicina

Kiviberg A. 1994. *Eesti torupilli langus ja taassünd*. Viljandi Kultuudikolledž .
[Riigieksami teoreetiline töö]. Viljandi.

Laherand M-L. 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk

Podnos T.H. 1974. *Bagpipes and Tunings*. Number 3. Detroit: Detroit Monographs in

Musicology

Sildoja K. 2014. *Äratusmäng uinuvale rahvamuusikale. August Pulsti mälestusi*. Tallinn.

Kirjastus SE & JS

Sky P. 2000. *A Manual for the Irish Uilleann Pipes*. Sky, Chapel Hill, NC

The Highland Bagpipe tutor book. 2001. The National Piping Center

Tõnurist I. 1996. *Pillid ja pillimäng Eesti külaelus*. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus

Tõnurist I., Sünter A., Kivisilla T., Kont-Rahtola A., Hainsoo M., Jaago C. & Noormaa T.

2008. *Eesti Rahvapille*. Tallinn – Viljandi: AS Ajakirjade Kirjastus

Armata J. 2000. *Polish Bagpipes*. <http://www.dudziarz.art.pl/polskie.html> (01.12.2013)

Davidson L. 2011. *On Teaching Bagpipes*

<http://www.lindsaydavidson.co.uk/onteachingbagpipesshort.pdf> (06.01.2014)

Holmes G.S. 2006. *Bagpipes*. <http://www.madehow.com/Volume-6/Bagpipes.html>
(01.12.2013)

Särg T. ja Ilmjärv K. 2009. *Eesti rahvamuusika*.

http://www.folklore.ee/muusika/eesti_rahvamuusika.htm (15.05.2014)

Särg T. ja Johanson A. 2011a *Pärimusmuusika mõiste ja kontseptsiooni kujunemine Eestis*. http://www.ut.ee/folk/files/talvekonverentsi_teesid.pdf (15.05.2014)

Särg T. ja Johanson A. 2011b. *Pärimusmuusika mõiste ja kontseptsiooni kujunemine Eestis*. <http://www.folklore.ee/tagused/nr49/parimusmuusika.pdf> (15.05.2014)

Taul A. 2008. *Torupill – Estonian bagpipe*. <http://pillimeister.torupillitalu.ee/> (02.12.2013)

Õunapuu L. 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. http://moodle231.kultuur.edu.ee/pluginfile.php/20358/mod_resource/content/2/E-%C3%B5pik.pdf (22.05.2014)

Tartu Ülikooli Viljandi Kultuurikakadeemia. 2013. *Ajalugu*.

<http://www.kultuur.ut.ee/et/akadeemia/ajalugu> (27.11.2013)

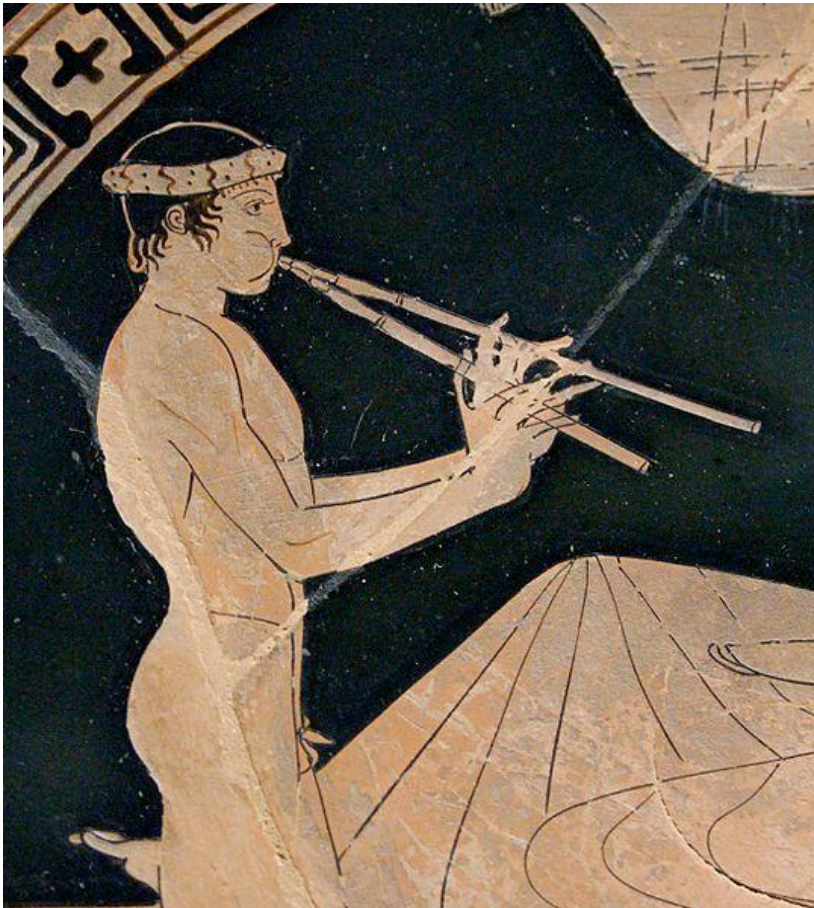
Vikipeedia. 2013. Aulos. <http://et.wikipedia.org/wiki/Aulos> (01.12.2013)

Vikipeedia. 2013. Dūdas. <http://en.wikipedia.org/wiki/Dūdas> (01.12.2013)

Kutsekoda. 2014. *Eesti kvalifikatsiooniraamistiku tasemete kirjeldamisel kasutatud mõistete seletused*. www.kutsekoda.ee/fwkk/contenthelper/10371297/10383190 (05.05.2014)

LISAD

Lisa 1

Pilt 1 Aulos (Wikipedia 2013)

Lisa 2

Küsimused välismaa torupillimängijatele torupilliõppe võimaluste kohta oma riigis:

1. Kas teie riigis saab õppida pärimusmuusikat mõnes õppeasutuses?
2. Kas teie riigis saab torupilli õppida muusikakoolis?
3. Kas pärimusmuusikat ja torupillimängu on teie riigis võimalik õppida ülikoolis?
4. Kui muusikakoolis või ülikoolis torupilli õppida ei saa siis kus seda teie riigis teha saab?
5. Kas teie riigis on oma maa torupilliõpikut?

Lisa 3

Välismaiste torupilliõpikute nimekiri:

A. Baines. 1960. *Bagpipes*. Oxford (Šoti)

H.J. Clarke. 1998. *The New Approach to Uilleann Piping*. Clarke, Galway, Ossian, Cork (Iiri)

K. Bārbals. 2006. *Dūdu spēles pašmācība* (Lāti)

L. Rowsome. 1936. *Tutor for the Uilleann Pipes*. Waltons, Dublin (Iiri)

P. Sky. 2000. *A Manual for the Irish Uilleann Pipes*. Sky, Chapel Hill, NC (Iiri)

S. Macneill, T. Pearston. 1969. *The College of Piping Tutor for the Highland Bagpipe*. Part 3. Published by Edinburgh (Šoti)

T. Crowley. 1974. *How to Play the Irish Uilleann Pipes*. Crowley, Cork (Iiri)

La Boha – Methode de cornemuse des lades de Gascogne. 2010. Gascogne (Prantsuse)

The Highland Bagpipe tutor book. 2001. The National Piping Center (Šoti)

L. Davidson. 2011. *On Teaching Bagpipes* (Šoti)

<http://www.lindsaydavidson.co.uk/onteachingbagpipesshort.pdf> (06.01.2014)

Lisa 4

Intervjuu küsimused

Algõpe – esimene õppeaasta

Üldandmed

1. Teie hariduskäik
2. Mitu aastat olete õppinud torupilli?
3. Kes on olnud teie torupilli õpetaja(d)?
4. Kas olete saanud pilli õpetamise didaktika tunde?
5. Mitu aastat olete õpetanud torupilli?

Algajate õpetamine

6. Kas õpetate lapsi, täiskasvanuid või mõlemaid?
7. Kas laste ja täiskasvanute torupilli õpetamisel on erinevusi? Kui jah, siis milliseid?
8. Kas õpetate algajaid grupis või individuaalselt? Miks?
9. Mitu tundi nädalas peaks toimuma torupilli algõpe?
10. Kas peate oluliseks, et õpilane on eelnevalt muusikat õppinud? Miks?
11. Kas peate oluliseks, et õpilane on eelnevalt mänginud mõnda puhkpilli? Miks?
12. Mis vanusest alates saab torupilli õppima hakata ja miks?

Esimene tund

13. Mida õpetate esimeses tunnis?
14. Mis on esimene noot torupillil, mida õpilasele annate mängida?

15. Kas te annate õpilasele alguses kätte torupilli/ sõrmilise/ vilepilli/ plokkflöödi, roopilli? Miks?

Hingamine

16. Kas kasutate hingamisharjutusi? Palun kirjeldage milliseid.

Puhumine

17. Kas kasutate puhumisharjutusi? Palun kirjeldage milliseid.

Surve / Tooni hoidmine

18. Millist käe osa soovitate surve andmiseks?

19. Kas puhumine on oluline osa surve andmisel? Kuidas?

20. Milliste harjutustega õpetate surve andmist?

21. Milliseid harjutusi õpetate tooni hoidmiseks?

Pillihoid

22. Kuidas suunate õpilast leidma õiget õhukoti asetumist?

23. Kuidas suunate õpilast leidma õiget sõrmilise asendit? Kui õpilase sõrmiline läheb mängides viltu siis millised vead võivad esineda, et see juhtub?

24. Kuidas suunate õpilast asetama sõrmi sõrmilisele?

25. Kuidas suunate õpilast leidma õiget puhumistoru asetust?

26. Kuidas suunate õpilast leidma õiget asetust burdoonidele?

27. Kuidas erineb pillihoid, kui pill on paelaga kaelas/ paelaga käe küljes/ ilma paelata?

Sõrmetehnika

28. Kuidas suunate õpilast, et sõrmed oleksid täiesti vabad pillimänguks?
29. Milliste harjutustega õpetate erinevaid sõrmetehnika võtteid? (noodi eraldused, jooksud jne) Palun kirjeldage.
30. Kuidas vältida surve andmisel ja tooni hoidmisel sõrmede krampi minekut?

Kehahoid

31. Kas pöörate tähelepanu õpetamisel kehahoiule? Kuidas?
32. Kas kasutate mõnda ökonoomse kehahoiu/ kehakasutuse tehnikat? (nt: Aleksandri tehnika)
33. Kas lasete õpilasel mängida pilli seistes ja/ või istudes? Kui jah, kuidas on nende erinevus seotud kehahoiu ja pillimänguga?

Repertuaar

34. Millised lood annate õpilasele algõppes mängida? Palun põhjendage, miks just need lood.

Õppematerjalid / Õppevahendid

35. Kas kasutate oma töös õppematerjale? Kui jah, siis milliseid?
36. Kas kasutate torupilli õpetamisel peeglit kui abivahendit? Kui jah, siis miks ja kuidas?
37. Millistest õppematerjalidest tunnete torupilli õpetamisel puudust?

38. Kas annad algõppes pillilugusid noodist või kuulmise järgi mängida või mõlemat?

Pilli häälestamine

39. Kas ja kuidas õpetate torupilli häälestamist?

40. Kas kasutate häälestamisel häälestusaparaati?

41. Kuidas õpetate burdoone häälestama?

42. Kas ja kuidas õpetate sõrmilise skaala häälestamist? Milliseid abivahendeid kasutate?

Pilli hooldamine

43. Kas pöörate pilliõppel tähelepanu ka pilli hooldusele / pilli hoidmisele? Kui jah, siis kuidas?

44. Kas õpetate õpilastele kuidas teha pillile uus keel?

45. Kas soovite veel midagi lisada?

TÄNAN VASTAMAST!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ KRISTEL KUTSER _____

(autori nimi)

(sünnikuupäev: 20.06.1988)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ Eesti torupilli õpetamisel kasutatavad meetodikad algajatele _____,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on _____ Juhan Suits _____,

(juhendaja nimi)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 23.05.2014